Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1871. (TRETTONDE ÅRGÅNGEN.) 4:e häft.

Innehåll:

Sid.

22. Sommarlif i Sverige. Vårlif i Tyskland och Vinterlif i Rom. I. Ett besök i Vermland. Af *Esselde*. II. Ett besök i Berlin våren 1871. Af *Edmund Gammal*. III. Rom 1871. Af *En Norsk Dame* ..... 185.
23. Mrs Julia Ward Howe och qvinnornas fredsmöte i New York. Af *Esselde* ..... 218.
24. Glem ei, at du er Stöv! Glem ei, at du er mere end Stöv! Af — — *a* ..... 222.
25. Ett bud. Poem ..... 239.
26. En blick i det inre af Frankrike vid början af innevarande århundrade ..... 241.
27. Trenne af Amerikas ledande qvinnor. III. Alice Cary. Af *Esselde* ..... 250.
28. Något om husslöjd och handarbete Af *L.* ..... 254.
29. Dödsdagen. Poem ..... 258.
30. Ur vår dagbok ..... 258.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

22. Sommarlif i Sverige, Vårlif i Tyskland och Vinterlif i Rom.

I.

Ett besök i Wermland.

Det svenska herrgårdslifvet har ett egendomligt behag, som åtminstone i våra egna ögon öfverträffar såväl fransmännens eleganta »chateau»lif, som lefnadssättet på de stora godsen i England och Tyskland. Det har likvisst många skiftningar i sitt skaplynne; man kunde indela det i tre hufvudklasser: *lifvet på de gamla herresätena*, *på de stora herrgårdarne* och *på smågårdarne*. Jag har pröfvat litet af hvarje och vet verkligen ej hvilket jag skall gifva företrädet. Det första är helt naturligt det minst fria; men det lilla tvång det ålägger står så i harmoni med hela ställets karakter att man knappast märker det. I mina ögon uppväges det dessutom mångfaldigt af de gamla minnena från slägtens och folkets historia, hvilka träda en till mötes från de uråldriga murarne och vördnadsbjudande porträtterna, hviska i de urgamla lindarne och klippta granhäckarne, eller tala högljudt i de underdåniga benämningar, hvarmed »nådig herrskapet» helsas af det djupt bugande godsfolket; ja, som tyckas hafva inmängt sig i sjelfva atmosferen och mättat luften med ett onämnbart gammaldagsdoft.

Derefter kommer lifvet på de stora herrgårdarne af yngre börd, ledigare och friare, likasom stilen i byggnader och park, samt förfinadt med allt hvad nutidens uppfinningsgåfva, i förening med stora tillgångar, kunna åstadkomma; ofta äfven förädladt af en storartad omsorg för de underlydande arbetarnes upplysning och trefnad.

Slutligen ha vi lifvet på smågårdarne, mera inskränkt, mera smått, men också mera förtroligt, mera arbetsamt, mera förlifvadt med folket, med djuren och med naturen.

En bild af det sistnämnda har här redan en gång som flygtigast blifvit tecknad (se »Sörmlandsminnen», 6:te årgången af

Tidskrift för Hemmet); till en skildring af det förstnämnda finnes rikligt stoff, ehuru det ännu ligger som råämne i minnets förrådskammare; och nu har det fallit mig in, att teckningen af ett sommarbesök i Wermland skulle kunna ge ett begrepp om det slags herrgårdslif, som blifvit betecknadt med siffran II, en indelning, som dock, liksom alla sådana, i verkligheten blir betydligt jemkad, i det de olika kategorierna gripa in i och mångenstädes sammansmälta med hvarandra.

En vacker Junimorgon förde oss jernvägen med snälltågsfart ut ifrån hufvudstadens qvalm rätt in i den friska och leende sörmlandsnaturen. Bruten i vågformiga kullar och lummiga skogshöjder, mellan odlade fält och speglande sjöar, låg den framför oss öppen och gladlynt som sörmlänningen sjelf. Inga skarpa kanter, inga outforskade djup eller himmelsstormande höjder; — allt jemnadt, afrundadt och slutande sig i mjuka bugtiga ramar kring de ståtliga herresätena, som utgöra hufvudfigurerna i taflan och gifva den ett visst förnämt tycke. I förbifarten kan man till och med skönja det vexlande skaplynnet hos dessa landskapets aristokrater. Der ses en af de högst uppsatte stolt framträda med tinnar och torn för att blicka ned på det plebejiska bantåget; der en annan, som drager sig förnämt tillbaka för hopens närgångna blickar, förrådd blott af en flik af den böljande gröna sammetsmanteln; der åter en tredje, som nedrifvit alla skrankor, ställt sig på jemnhöjd med massan af folket och öppnat armarne för densamma med en halft furstlig, halft folklig gästfrihet. Det gemensamma draget för dem alla är en sträfvan till naturförädling, hvilken slutligen vid det ståtliga Säfstaholm öfvergår till ett konstmessigt skapande — man kunde nästan säga — af *intet*. Här står man också vid gränsen af sörmlandsnaturen.

Landskapet öfvergår snart till en mera vild karakter: löfskogen blir sparsammare och barrskogen mer förherrskande. Sjöarne sammanträngas och förvandlas till bugtande åar eller friskt brusande strömmar; herresätena försvinna och i deras ställe framträda jernbruken med hammarsmedjor och masugnar såsom grunddraget i nerikes-landskapet.

Allt som tåget för oss vidare i nordvestlig riktning förändras åter naturlynnet. De små branta kullarna och höjderna synas på en gång stiga upp och närma sig hvarandra, för att småningom sammansmälta till höga långsträckta skogsåsar, här och der delande sig kring breda odlade dalsänkningar, och åter längre

bort förenade till blånande höjder. Landskapet får härigenom en större karakter, men utgör dock blott förgården till det rätta Wermland — Geijers och Tegnérs hembygd, som jag alltsedan barndomen längtat att få se. Denna längtan, hittills alltid fåfäng, uppfylldes ej heller nu. Vår resplan, omfattande på en gång ett vänbesök och ett slags vallfart, förde oss nämligen ej längre än till en i närheten af Kristinehamn belägen egendom, hvilken — om också ej vagga för skaldens drömmar och häfdatecknarens syner, dock såsom hemvist för en handlingens man, af äkta svenskt gry, om hvilken Tegnér säger att »det är egentligen honom vi hafva att tacka för att vi ännu äro svenskar» — väl kunde förtjena att blifva en vallfartsort för fosterlandsvännen. Det var Gustafsvik, Excellensen Georg Adlersparres hem, numera tillhörigt hans yngste son, som utgjorde målet för vår färd.

Vägen från Kristinehamn till Gustafsvik kröker kring en smal vik af Wenern, öfverspringer på en vacker bro jernvägen, och leder derifrån in i en naturlig allé af hög björkskog, bakom hvilken vi sågo den dunkla barrskogen framskymta såsom en djup tanke under ett luftigt, vårgladt skämt. Slutligen kommer man mellan ett par små oansenliga flygelbyggnader öfver en stenlagd gård fram till manbyggnaden — ett stort gult trähus med små utsprång, som bilda ett slags öppen borggård, hvars inbjudande grupper af stolar och bord antyda detta samlif i det fria, som är så oskiljaktigt från det svenska herrgårdslifvet. Här mötte oss nu det vänliga värdfolket — också en äkta svensk sed — uttryck af inneboende gästvänlighet. Att denna älskvärda egenskap finnes på Gustafsvik i rikaste mått, derom vittna sjelfva de döda tingen. Det stora huset tyckes sträcka sin famn mot den kommande och den dubbla trappan i förstugan utbreda sina armar för att emottaga honom, på samma gång den öppna dörren i fonden bjuder blicken att hvila bland den fina, solbelysta grönskan i ett växthus. Från den öfre förstugan, anordnad till sommarrum, med glasdörrar utåt en altan, ofta kantad med en hel rad af kuttrande dufvor, fördes vi in uti vårt rum, stort och präktigt med utsigt åt trädgård och sjö.

En soffa vinkade mig oemotståndligt, och hvilande mina reströtta lemmar låg jag och lyssnade till den lilla »trädgårdssångaren» utanför fönstren medan jag lät blicken långsamt glida från det ena till det andra af de talrika familjeporträtten på den motsatta väggen. I flera igenkände jag målarinnan Sophie

Adlersparres samvetsgranna och talentfulla, men i denna genre minst lyckliga pensel. Ja, i somliga af bilderna kände jag bättre igen henne sjelf än originalet. Så t. ex. i den förkärlek, ja ömhet, hvarmed hon på den stora taflan till höger återgifvit hunden, som lägger hufvudet på sin herres knä och ser upp till honom med ett uttryck långt mera lefvande och själfullt än hans eget. Det sköna qvinno-ansigtet på taflan derbredvid var deremot vackert återgifvet, och den gamla grefvinnan Adlersparres porträtt, med ett talande uttryck af fromhet och godhet, bar prägeln af denna andeliga likhet, som är själen i porträttmålning. Snart drogs dock mitt öga från de stora oljefärgsporträtten till en liten bleknad miniatyrbild, ett högst egendomligt ansigte, fullt af storhet och kraft. Jag förstod, innan man ännu hunnit upplysa mig derom, att det var Georg Adlersparres — eller som han här kallas — »gamla Excellensens» porträtt. I sonens, Carl Augusts, eller, för att begagna hans skaldenamn, »*Albanos*» fotografi skymtade något af samma storhet, men kraften var utplånad. Nu ringde middagsklockan och jag måste lemna mina porträttstudier, för att lyda dess manande ljud.

Efter slutad måltid samlades man i en vacker salong; den lilla stelhet, som gerna hvilar öfver de första timmarne efter ankomsten till ett okändt ställe, gaf snart vika, och man gjorde sig hemmastadd så inom som utom hus. Tvänne stora luftiga salonger och ett litet bibliothek utgöra, jemte matsalen, den egentliga sällskapsvåningen, hvartill komma sängkammare med toilette- och arbetsrum, flere gästrum m. m. Taflorna, hvaribland flera af Sophie Adlersparres ypperliga kopior efter Rafael, Murillo, Guido Reni m. fl. — den stora liggande flygeln, samt åtskilliga smärre konstsaker och kuriosa, gifva rummen en prägel af konstnärlig förfining. Bibliotheket, ehuru ej rikt, innehåller dock våra bättre äldre författares verk, samt ett urval af fransk och engelsk romanliteratur. Hvad jag saknade var den literatur, som berör vår egen tid: inga tidskrifter, eller nyutkomna arbeten, in- eller utländska, icke ens några dagliga tidningar. Allt detta återfanns emellertid i »herrns rum», hvilka för öfrigt utmärka sig för mycken comfort. Trefliga möbler, anordnade med nyckfull smak — bord fulla af böcker, tidningar och planschverk — väggarne prydda med jagtredskap och vapen hängande på greniga hjorthorn — skrifbord med alla dertill hörande småsaker — här och der en hylla fylld med naturhistoriska märkvärdigheter, fornsaker eller slägtminnen, miniatyr-

porträtter, eller handteckningar; — tänke man sig allt detta ordnadt, icke uteslutande för en enda persons beqvämlighet eller bärande denna prägel af förfinad sjelfviskhet, som ofta utmärker »herrns rum», utan tvärtom genomträngdt af en osynlig gemensamhetsande — någonting tydande på att just här var hjertpunkten i hemlifvet — och man har en föreställning om värdens rum på Gustafsvik.

Kastar man en blick utåt från den stora salongen en trappa upp, har man en vacker, icke storartad, men äkta svensk utsigt öfver en välskött trädgård, som med vildare trädplanteringar småningom öfvergår till ett öppet gräsfält, utmed hvilket mjuka löfskogskullar bugta sig såsom stränder kring en sjö. Derbortom höjer sig en skogsås, och infattar likasom i en dunkel ram det lägre landskapet, hvilket småningom upplöser sig till ett slags lågland, begränsadt af en smal vik af Wenern. På andra sidan viken ser man det täcka Kristinehamn och bantågen, som utspinna sin hvita rökhvirfvel utmed skogsbrynet. Åt gårdssidan ligga uthusen, väl, till en del rent af prydligt byggda, men till det mesta dolda af yppiga buskgrupper, der just nu syrenerna stodo i yppigaste blom.

Men himlen klarnar, ljumma vindar, mättade med vällukt, inströmma genom fönstren, foglarne locka, guldmolnen i vester påminna om timmarnes flygt — hvarför ej göra en vandring ut, medan det ännu är tid? Sagdt och gjordt! Inom några ögonblick äro hattar och schalar hämtade och sällskapet styr färden rätt ut genom alléen till den så kallade »Nordgärdsparken». Vermlänningen synes, i förbigående sagdt, fästa en särskild vigt vid väderstrecken. Inträdande i parken genom en egendomlig port, vaktad af ett par pyramidformiga enar, som sqvallra om röken från det närliggande tegelbruket *), följer man en smal väg öfver den grönskande kullen tills man plötsligt stannar vid en grafvård, ett högt naturligt klippstycke, med Georg Adlersparres namn och inskriften: »*O mina älskade! O mitt fädernesland!*» Äfven om man icke visste något mera om honom, som hvilar derunder, skulle man böja sig för den enkla storheten i en sådan minnesvård och tänka sig en varm och kraftfull ande, uttryckt i de korta orden. Sådan var han ock, och länge skall hans minne lefva, så i historien som i slägtkrönikan, så väl hos »fäderneslandet» som bland »hans älskade». Nedanför den

*) Röken från tegelbruk och kopparverk gifva som bekant enen en hög pyramidform.

högresta minnesvården öfver mannen af 1809 ligga hans aflidna anhöriga bäddade under den mjuka gräsmattan, deribland äfven en ung, vid 18 år afliden, dotter. Längre fram påträffar man vid vägens krökningar några andra slägtgrafvar, omsusade af skogens frid, till dess slutligen »Nordgärdet» vidtager och vandraren tycker sig från minnenas lund åter förflyttad midt ut i det praktiska lifvet.

Det svenska herrgårdslifvets stora behag ligger icke minst i dess frihet. Sedan man samlats vid frukosten, der likvisst värden ej sällan saknas, då morgonvandringen fått längre utsträckning än vanligt, språkar man en stund tillsammans, men går sedan hvar och en till sina sysselsättningar. En af gästerna sköter sin brefvexling, en annan tar sitt handarbete eller sin bok, en tredje kanske sitt ritstift för att afteckna en utsigt eller en tafla; åter en annan går på spår efter fornminnen; en mor eller en äldre syster improviserar en skola i någon löfsal; ungdomen spelar crocket, promenerar m. m. Under tiden har värdfolket frihet att sköta sina vanliga sysslor inom och utom hus, tills slutligen middagsklockan åter samlar den spridda kretsen. Och nu först begynner det egentliga samlifvet, deladt mellan samtal, gemensam läsning, musik, samt vandringar eller utfärder i trakten.

Här på Gustafsvik erbjöd sig nu rikt tillfälle, så väl till enskild sysselsättning, som till samfälda nöjen. Så var en af gästerna hela förmiddagarne upptagen med forskningar i värdefulla handskrifter sedan gamla excellensens tid, återstoder af en större samling, hvaraf en del blifvit testamenterad till Kristinehamns läroverk, en annan del till Lunds universitet. Frossande af dessa skatter behöll dock vår forskare dem ej uteslutande för sig sjelf, utan meddelade ofta oss andra än ett bref från prins Carl August (Georg Adlersparres ideal), än ett annat från Carl XIII eller XIV; än åter en djupsinnig tanke eller ett blixtrande infall ur en Tegnérs, en Geijers, en Baltzar von Platens eller en Agardhs bref m. m. Lockad af dylika meddelanden drogs äfven jag in i studiet af de gulnade papperen, och fann då ibland annat några rätt märkliga pariserbref från brytningstiden mellan den första franska republiken och kejsardömet. Jemförda med tillståndet i det nuvarande Paris, utvisa de att det bekanta yttrandet: »de ha ingenting lärt och ingenting glömt», gäller icke allenast Bourbonerna, utan ock deras folk. Som utrymmet tillåter bifogar jag i slutet af häftet ett par afskrifter.

Medan gästerna sålunda voro sysselsatta efter fritt val, skötte värdinnan sitt hushåll, hvilket sker på ett sätt som gör henne till ett mönster för husfruar. Detta vill måhända säga mera nu än förr, då den förmögna husmodren alltid hade en mellanlänk mellan sig och tjenstepersonalen, — ett slags factotum, tillhörande den af Fr. Bremer odödliggjorda, meu nu till det mesta utgångna »husrådinneklassen». Då hade husfrun blott att ordna och befalla, nu föredrager hon att sjelf öfvervaka sysslorna. Att detta kan ske utan att göra ringaste intrång på värdinnans älskvärdhet, ja utan att lemna en aning om att ett mjöldoft eller en syltslef någonsin snuddat vid hennes fina händer, derom blefvo vi på Gustafsvik dagligen öfvertygade.

En dag voro flera gäster bjudna till middagen för att göra de resande bekanta med det närmaste grannhället — också en sed, egendomlig för det svenska herrgårdslifvet. Samtalet vid middagsbordet rörde sig mest kring jernvägar och riksdagsärenden. Nordvestra stambanans invigning, erkebiskopens ypperliga tal, »som lockat tårar äfven i de torraste ögon», utsigterna till ett allt förtroligare närmande mellan brödrafolken — allt detta kommenteradt och framstäldt med värma och fosterlandskärlek ljöd för mina öron som ett slags drapa till »Georg Adlersparres skugga», eller en fortsättning af åtskilligt i de gulnade brefven, jag läst på förmiddagen. Det var tankarne af 1809, de första planerna till Sveriges och Norges förening, nu omsatta i jernfast handling. Bortförd af dessa ofrivilliga idéförbindelser märkte jag ej att man ombytt samtalsämne förr än orden »urtima riksdag» — »indelningsverket» — »rust- och rotehållare» — »lindringsförslag» — »aflösning» och andra »brännbara ämnen» började susa kring mig. Jag visste då hvar jag var hemma och lyssnade med intresse till det lifliga meningsutbytet, hvilket, med vissa skiljaktigheter i detaljfrågor, dock i det hela röjde enhet och öfverensstämmelse.

Efter middagen ordades om åtskilligt, »fruntimmerna sins emellan». En af de resande gjorde t. ex. en fråga om folket i trakten. Det vitsordades såsom godt, synnerligast under senare år, sedan fosterlandsstiftelsens utskickade ingjutit i hemmen en mera lefvande kristlig ande. Detta erkännande af personer, som stodo helt och hållet utanför stiftelsens verksamhet men hade det bästa tillfälle att opartiskt bedömma dess verkningar, gladde mig såsom en välbehöflig motvigt till det myckna klander, som med och utan skäl under sista tiden kommit den till del. Någon

skenhelighet eller fanatisk öfverdrift hade icke försports. Men väl klagades öfver oseder införda af löst kringdrifvande folk, hvilka bl. a., under masken af en oskyldig karamellshandel, bedrefvo ett slags lönkrögeri, icke med bränvin, utan med — Hoffmans droppar. Denna egendomliga handtering lärer i synnerhet idkas vid de stora bruken, aflöningsdagarne. Ofta röjer den sig dock genom den starka æterlukten, och säljaren bortvisas då med stränghet, för att snart åter uppdyka på något annat ställe i grannskapet. Det rådande onda bland folket lärer dock vara utvandringslustan, hvilken drifver äfven gamla välbergade smedsslägter, som i generationer varit fästade vid ett och samma bruk, att öfvergifva sin goda och trygga ställning för att i den nya verlden med hustru och barn gå en mer än oviss framtid till mötes. På tal om den inre hushållningen, tjenstefolk m. m. klagade fruarna öfver slarf och missbruk af allehanda slag. Somliga föredrogo dock att behålla gamla tjenare med deras kända fel och förtjenster, framför att ständigt byta, helst, tillade en, som man väl kan hoppas att så småningom vinna deras tillgifvenhet. Andra — och dessa kanske de mest ordningsälskande — tillämpade ett motsatt system och yttrade en sorglig misstro med afseende på tillgifvenheten.

Allt detta afhandlades naturligtvis mellan de äldre damerna under det helt andra ämnen förehades mellan ungdomen, som pratade på något afstånd. Deribland befunno sig trenne unga systrar, hvilkas olika väsende och skaplynne roade mig att iakttaga, emedan jag inbillade mig hos dem se olika sidor af svensk qvinlighet återspegla sig.

Den äldsta, vi kunna kalla henne N:o I, en liten, trubbig, gladögd och rödkindad personlighet, syntes mig vara en representant af *den svenska hvardagsqvinnan*, med förstånd nog att förträffligt sköta sina dagliga sysslor utan att sakna högre intressen, med hjerta nog att offra sig för de sina, utan att onödigtvis gräma sig öfver lidanden som hon ej kan afhjelpa, samt med ett lynne, hvars osvikliga glädtighet gör alla bördor lätta.

N:o 2, lång, smärt och smidig, med spelande ögon, liflig uppsyn, fina händer, och små, sylflika fötter, synes dansa in i lifvet, som vore det en stor balsal, full af ljus och dansmusik och artigt skämt. »Hvad det är roligt att lefva!» utgör omqvädet till alla hennes tankar, hvilka porla fram med friskheten och omedvetenheten af ett naturligt källsprång, och stänka sitt yra skum öfver alla omgifvande föremål. Politiken, toiletten, den sista »förtjusande»

romanen, den allmänna opinionen och det egna lilla jaget — allt behandlas med samma lekfulla djerfhet, men dock aldrig utan en viss naiv originalitet, som höjer tankarne öfver det vanliga salongspladdret. Fin och frisk, omgifven af en osynlig flock af skalkaktiga gratier, stod hon framför mig som typ för *den svenska verldsdamen*, dock af det *ledande*, i viss mån *skapande*, icke det tanklöst följande och efterapande slaget.

Kommer så den yngsta, en välbyggd, kraftig gestalt, med djupa ögon, ljusa af inga band tyglade lockar och någonting hårdt och bundet i anlete och väsende, som dock för ögonblick kunde lösas upp i egendomlig skönhet. Än frånstötande, än tilldragande, syntes hon mig vara likasom det första, ofullbordade utkastet till *den svenska framtidsqvinnan*, ännu stadd i den plågsamma, ofta osköna brytningskampen mellan nytt och gammalt. Mäktig af stor hängifvenhet, men böjd att glömma »troheten i det lilla», älskande och pockande på frihet utan att alltid hågkomma att friheten sjelf är träl, ända tills den blifvit utlöst genom arbete i sanningens tjenst; för öfrigt ärlig, renhjertad och brinnande af kärlek till mensklighet och fosterland, syntes framtidsqvinnan i många fall olik sina systrar. Ställd bredvid den äldsta tycktes hon större i kraft men svagare i godhet, bredvid den andra djupare i tanke men underlägsen i älskvärdhet och behag. Ville man i korthet beteckna de olika intryck, man erfor af den unga trion, kunde det ske med de trenne orden: *trefnad*, *behag* och *intresse*. Så föreföll det åtminstone mig. Tiden medgaf dock icke att närmare pröfva riktigheten af mina iakttagelser, hvilka också gällde mindre *individerna* än de olika *arterna* af vår svenska qvinlighet, hvilka här under landtlifvets otvungenhet framträdde i större frihet och ursprunglighet än eljest.

Efter det lilla afbrott middagsbjudningen förorsakat, återtog hvardagslifvet sin vanliga karakter. En vacker solig morgon gjorde jag med frun i huset en vandring till fiskdammarne, hönsgården och »Svanhem», så benämndt efter den förnämste bland dess innevånare; icke, som läsaren kanske tror, en hvitskimrande, mjukhalsad svan, utan en gråsprängd, väderbiten man — kusken Svanberg, en gammal trotjenare sedan excellensens tid. Den så kallade statbyggnaden, beklädd med ett slags mosaik af spån, hade det vackraste läge midt ibland löfskogen och innehöll flere rymliga och snyggt hållna bostäder. Vårt besök gällde kuskens hem, der vi funno hustrun ensam i sitt fina, söndags-

pyntade kök. Hon var en ännu ung qvinna med ett godt utseende, som dock fördunklades af detta egendomliga drag af — — hvad skall jag kalla det? — en själens inertia — ett slags stationär undergifvenhet, gränsande till liknöjdhet, som, jag fruktar det, också är äkta svenskt, och som jag återfunnit hos de allra flesta gifta qvinnor af vår arbetsklass. Både kök och kammare voro fullsatta med taflor — »för si *Han*», förklarade hustrun, »ä' så fasligt kär i tocke». Förnämsta platsen hade excellensens porträtt, dernäst husbondens fotografi samt konungaparets afbildningar, omgifna af en och annan favorit ur stallet. På en hylla vid fönstret fann jag endast psalmboken, »bibliskan» och några småskrifter. Barnen gingo i skola, »utom Fredrik förstås, som fått tjenst med *riktig* lön af sjuttiotvå R:dr *bara för sommarmånaderna*».

Midt emot kuskens bodde ett gammalt inventarium, en f. d. kammarjungfru hos »gamla grefvinnan», gift med en betjent hos excellensen, som sades ha varit spion på sin herre. Gumman tillhörde den gammaldags underdåniga tjenaretypen, grät så snart »nådig grefvinnan» nämndes, visade en snusdosa, som hon fått af henne, en lock af excellensens hår m. m.

På hemvägen gingo vi öfver en äng der kalfvarne och »Maja» fått sitt sommarnöje. Den sistnämnda, en liten s. k. finnko, tam som en hund och bländande hvit, med nos och öron påminnande om en »maiden blush», förtjenar nämnas bland det som är äkta svenskt; så ock »Odin» den lilla ölänningen, som en af de yngsta gästerna, strålande af nöje, just nu förde till vattnings. Huruvida den raggiga geten, som står bunden der borta vid trädet, också får räknas till det nationela, lemnar jag osagdt; men så mycket vissare är jag, att i hönsgården icke påträffa något inhemskt. Der rådde en kosmopolitism värre än i sjelfva »internationalen», och likasom der, åtföljd af nonsens och blodiga dåd. Den stubbsvansade cochinchina-flocken, de präktiga svangässen, och den majestätiska, men vingklippta svanen, som med ett visst förakt nedblickade på sina gåsaktiga efterapare, utan att dock förmå höja sig till högre rymder än de — alla syntes de bilda en »kommun», der, under skenet af frihet, den råa styrkan var allena rådande. Af dessa flyktiga iakttagelser skulle jag nu kunnat draga många djupsinniga jemförelser och slutsatser om jag blott varit litet mera bevandrad i Mr Darwins teorier. Jag måste dock erkänna min okunnighet och lemnar det djupsinniga ämnet, för att återvända till hvardagslifvet på Gustafsvik.

Här var slägtkrönikan från äldre till nyare tid en källa till många intresserika samtal, hvilka ofta slutade med anförande af något gammalt bref eller dokument, uppläsning af något otryckt manuskript, eller med förevisning af några gamla porträtter och andra slägtminnen. På detta sätt gjorde vi bekantskap med en oldtmor i slägten, Sara Maria Stedt, eller den s. k. »frun med björnen». Det var enligt porträttet en ståtlig gumma med bestämda anletsdrag och en något barsk uppsyn, om hvilken sägnen förmäler att hon vid 90 år haft ett äfventyr med en björn, hvilket dock genom hennes mod och själsnärvaro fick en lycklig utgång*). För öfrigt har Sara Maria Stedt sin märkvärdighet såsom den, hvilken låtit uppföra den andra våningen på manbyggnaden och på ett synnerligt vackert och beqvämt sätt inreda densamma.

Mestadels rörde sig samtalen kring gamla excellensen, hans varma hjertelag i förhållande till sina närmaste, hans godhet mot underlydande, hans hängifvenhet för personer och idéer, som han en gång med själ och hjerta omfattat; men ock hans jernhårda oböjlighet, så snart det rörde hvad han ansåg rätt och sannt. Han agade aldrig sina barn och tillät icke deras lärare att göra det; en följd kanske af den stränga behandling, han sjelf lärer hafva rönt af sin far, som till och med dref honom att som litet barn försöka att rymma från hemmet. Af sönerna fordrade han en vänlig uppmärksamhet äfven för deras yngre syster, ofta sägande: »hör på hvad lillan säger, hon har rätt». Hans inneboende godhet röjde sig äfven i hans kärlek till djur. Ett par hundar, »hans fyrbenta vänner» som han kallade dem, voro hans ständiga följeslagare; sparfvarne utanför fönstren matade han sjelf dagligen och då de kifvades om kornen, liknade han dem vid menniskorna. Musik älskade han varmt, och ingenting hade en sådan makt att lugna honom när han var vredgad eller nedstämd som tonerna af våra gamla folkvisor.

*) Björnen, lefvande fångad och bunden med jernkedja, hade länge tjent som ett slags gårdvar. En dag slet han sig dock lös, kom luffande upp till stora byggningen, inträdde i förstugan der den nittioåriga frun befann sig, ställde sig bakom hennes stol och lade ramarne på ryggstödet. Intet rop, ingen rörelse undföll den gamla, ehuru hon kände rofdjurets flåsande andedrägt kring sitt hufvud. Då utträdde hushållerskan med en varm brödbulle, för att visa hur baket lyckats, men stannade häpen vid björnens anblick. På en vink af husmodren rullade hon dock bullen utåt gården, lockad häraf följde björnen, och frun var räddad. Nalle fick dock följande dag pligta med lifvet för sin frihetskärlek. — En annan gång hade hon en påhälsning af en uggla, som, lockad af ljuset på hennes arbetsbord, stötte sönder fönstret och skrikande slog ned på hennes hufvud. Den gamla dog några dagar derefter, och det blef sedan lag i huset, att aldrig lemna fönstren obetäckta i rum der ljus tändts.

Hans rum i den lilla oansenliga flygeln står ännu oförändradt och synes, med sina enkla men solida möbler och stora dimensioner, vittna om flärdlösheten och den enkla storheten i hans karakter. Äfven det varma trofasta hjertat hade der lemnat sitt spår i de många porträtten af prins Carl August, *fienden*, som han vunnit till *vän* åt Sverige och sig sjelf, och hvars förtidiga bortgång han aldrig upphörde att sörja.

Man beskref Georg Adlersparre såsom en ännu på ålderdomen utomordentligt kraftfull och reslig man, med ungdomsfriska rosor på kinderna och snöhvitt hår kring den höga, tankedigra pannan. En gång då han hemkom från en cour hos konung Carl Johan, hade han harmsen berättat, huru de unga hofmännen omkring honom hviskande yttrat sin förvåning öfver att en så gammal man som han sminkade sig. Huru han förstod att tillrättavisa hvar och en, som åsidosatte hans värdighet eller opåkallad ville intränga sig i hans förtroende, berättades äfven. Så t. ex. då hans unga adjutant, för hvilken han dock hyste stort förtroende, velat utforska hans planer för Sveriges blifvande statsskick samt öfverlägga om dem, men i stället inbjöds till en middagslur och efter dess slut afskedades med orden: »Nu menar jag vi hafva öfverlagt!»

Vördnad för den monarkiska principen, *kärlek till en sann folkfrihet* samt *afsky för bådas missbruk* synas ha bildat kärnan i Georg Adlersparres politiska åskådningssätt. Loyal till det yttersta var det först i sista ögonblicket, men då med orygglig beslutsamhet, som han grep in i det vacklande fäderneslandets öde. Klaven till eller springfjedern för hans handlingssätt ligger uttryckt i de bekanta orden i hans proklamation: »*Hvarje svensk* »*ligger heldre under jorden*, *än han ser sitt fäderneslands sjelf-* »*ständighet rubbad*».

Till lynnet beskrifves han af sina närmaste såsom skämtsam, glad och lugn, endast sällan retad till vrede, men då våldsam och svår att blidka. I ett af honom sjelf offentliggjordt bref, från Baltzar v. Platen, heter det bland annat skämtande:

»Om inte du vore så horribelt ilsken och arg, så vore du »den klokaste i verlden; men Gud ske lof, Försynen lägger »alltid något hufvudsakligt fel till stora förmögenheter, annars »toge f—n resten af menniskobarnen». Af andra har han omtalats såsom kall, sluten och envis.

Georg Adlersparres fel — och hvilken stor man har ej haft sådana — må emellertid hafva varit hvilka som helst, så skola

de dock aldrig fördunkla hans fosterländska förtjenster eller beröfva honom en framstående plats ibland det tacksamma fäderneslandets största och ädlaste söner.

Berättelsen om hans död är djupt rörande, och hans sista afskedsord skola kanske bättre än något annat återgifva bilden af hans karakter:

— — — — — — — — — — — — — — —

»Min sista suck skall innebära min tjuguåriga morgon- och »aftonbön: *Gud vare de minas Far och vårdare!*»

»Jag önskar och ber, att min sista jordiska färd må vara »alldeles skiljd från den ståt, den flärd, den skrytsamma glans, »hvarvid mitt förakt varit fästadt under min lefnad. Jag önskar »att min liflösa kropp måtte, utan all omklädnad, handtering »och åskådning, flyttas direkte ur dödsbädden i likkistan, och att »denna min sista säng må i enkelhet alldeles likna min vör»dade och innerligt älskade svärfaders, med inskrift som uttrycker »min sista och ömmaste tanke: *O! mina älskade! O! mitt fäder»nesland!*

»Kring min hals fästes den hårkedja, som är tillverkad till »åminnelse af dem jag mest älskat, in i döden älskat. Kring »mitt hufvud lindas den i mitt skåp förvarade, af min dotter »fållade, näsduken; på mitt bröst lägges och fästes salig prins »Carl Augusts porträtt. Till grafven vill jag bäras af ännu »tjenstgörande eller afskedade soldater, hvilka 1809 stått under »mitt befäl, *) åtföljd af några deras dåvarande officerare och »derjemte en eller annan vän. Ingen prakt, intet tal, intet buller »af något slag.

»Farväl, evigt jordiskt farväl — englalika hustru — älskade »barn! Ingen man, ingen far har högre än jag älskat de sina, »men med oafbruten fast dold smärta har jag hos mig saknat för»mågan, att från mina älskade afvända jordiska bekymmer. »Milda, Allsmäktiga, Allseende Försyn, blif deras, blif oskuldens »vårdare! Farväl mitt älskade fädernesland! Farväl gåtlika verld! »Jag lemnar dig utan saknad.»

— — — — — — — — — — — — — — —

Lifvet på Gustafsvik, under gamla excellensens och hans grefvinnas tid, beskrifves såsom oförgätligt rikt på intresse och behag. Grefvinnan lefver ännu i mångens minne såsom en uppenbarelse af sjelfva godheten. »För henne hade man gerna gått

*) En af dessa yttrade vid grafven: »den som ej får tårarne i ögat vid denna syn, »han har intet hjerta i bröstet.»

till verldens ända», har jag hört en af tjenarne säga. Medlande och försonande hvarhelst strid yppade sig, förgätande sig sjelf, och ännu i sena ålderdomen offrande sin egen beqvämlighet för att icke störa sin omgifnings, har hon lemnat endast fridspår efter sig.

Sonen Carl August (Albano) synes ha varit en af dessa genialiska naturer, af hvilka Sverige haft så många — naturer med stora ansatser, men föga uthållighet, påminnande om våra berg, som uppstiga öfver den kringliggande nejden, som ville de storma himmelen, men plötsligt stannande på halfva vägen, sänka sig helt beskedligt igen till den föraktade jorden, än under triviala former, än åter med det mjukaste behag, likasom mottagande med öppna armar all jordens lust och härlighet — eftersom de ändock icke kunnat nå himlens. Albano lärer väl hafva tillhört de sistnämnda. Men om han som *skald* icke höll hvad han lofvat, står han onekligen bland våra *minnestecknare* i främsta ledet. Till sitt väsende beskrifves han såsom ytterst liflig, god, qvick och behaglig samt i stånd att fängsla hvem han ville. I skriftlig polemik var han skarp och häftig. Betecknande för både honom och tiden är det mördande satiriska bref, hvari han uppsade militärtjensten sedan han blifvit mindre väl behandlad af sin förman, emedan han lemnat sin riddarhuspolett till en hos regeringen illa anskrifven oppositionsman.

Tiden för vårt besök led nu till sitt slut. Ännu en vacker dag förunnade oss dock ödet. Den ljumma Junimorgonen lockade till vandring. Solen sken klart, syrenerna smekte den förbigående panna med sina doftande, ännu daggfriska klasar, foglarna sjöngo med en fullhet och en styrka, som hade de anat att sångtiden snart var förbi; det blomrika gräset inbjöd till hvila, björkarne sänkte sina långa mjuka hängen likasom för att dämpa det bjerta solljuset, barn och fjärilar lekte på ängssluttningen mellan blommor och solstrålar, det var en af dessa korta men oförgätliga stunder, inom hvilka våren och lifvet synas sammanträngа allt hvad de äga rikt och ljuft, och hvilka kanske aldrig förekomma mer än en gång i en menniskolifstid.

På hemvägen mötte jag en liten bondflicka, som gått att »hämta tidningen åt pappa». Nyfiken öppnade jag packan och fann till mitt nöje *Svenska Weckobladet.* På fråga om ingen mer än pappa läste tidningen svarades, att mamma också läste ibland — »*när hon hade tid*». Den lilla flickans vackra hemväfda klädning visade hvad som plägade upptaga mammas tid. Flickan

röjde i och tal svar mera förstånd än mången liten stadsdam vid hennes år, men läste illa, ehuru hon gick i skolan vid herrgården, hvars lärare dock berömdes såsom synnerligt nitisk.

På tal härom under middagen föreslogs en utfärd till det nya skolhuset, en ståtlig, ännu ej fullt färdig byggnad, som redan länge på afstånd lockat min håg. En wurst förde oss på en fjerdedels timma, genom vacker löfskog och böljande sädesfält, till en utgård, der skolan blifvit förlagd helt nära Wenerns strand. Det var utan fråga den vackraste byggnad jag sett på Gustafsvik, uppförd icke blott med omsorg, utan med denna kärlek som på ett älsklingsbarn slösar allt hvad den äger vackrast och bäst. Läget, byggnadsmaterialet, arkitekturen, arbetet, allt vittnade redan vid första anblicken härom; och detta första intryck stärktes ytterligare då man beträdde den pelarprydda ingången, och genomgick skolsalarna, det vackra kapellet eller bönrummet, ämnadt äfven till gudstjenst om söndagarna, de beqväma boställsrummen för läraren, köket för matlagning åt skolbarnen, badstugan m. m. — — Det hela var en syn, som fyllde min själ med stora och glada bilder från både forntid, nutid och framtid: verket af 1809 — minnesvården öfver honom, som var själen deri — den ståtliga herrgården derborta — allt tycktes mig med osynliga trådar sammanhänga med skolan, den stora barnkammaren, der torpstugornas okunniga barnskaror skola bildas till dugliga och fosterländska män och qvinnor. Och jag tänkte: En bättre arfvinge kunde Georg Adlersparres son ej adoptera, för att fortplanta sin faders ande, fortsätta hans befrielseverk, och fullgöra det testamente, som innebars i orden: *O, mina älskade! O, mitt fädernesland!*

— — — — — — — — — — — — — — —

Med detta slutintryck lemnade jag skolhuset och snart derefter äfven det trefliga och minnesrika Gustafsvik, glad att hafva fått kasta en flygtig blick in i Wermland, och det lif som lefvats och lefves der.

Esselde.

II.

Ett besök i Berlin våren 1871.

(Ur ett bref till Red:n.)

Äfven de billigaste förhoppningar blifva stundom här i verlden besvikna. Då man i medlet af Maj lemnar vår nordliga

hufvudstad och styr kosan rakt åt söder till det leende Skåne, hvem skulle då ej ha rätt att vänta sig der blifva mottagen af nylöfvade björkar och grönslöjade bokar. Men detta hopp blef i år grundligen gäckadt. I stället för vårens grönska bar landskapet omkring gamla Lundagård fullkomlig vinterdrägt. De slätharfvade tegarna voro alldeles hvita af snö, stubbåkern och lindorna skiftade i gråhvitt, och endast de gröna rågarna buro vittne om vårens antågande. Skånska slätten, sedd i förkortning, liknade en jätte-tricolor, randad i hvitt, grått och grönt. Men hoppet, lifvets bästa solsken, öfvergaf dock ej resenären. Fast himlens sol var beslöjad och nordan hven, rymde det ej sin kos, utan pekade blott mer åt söder lofvande att på andra sidan Östersjön skulle våren möta grön och varm, och denna ljufva framtidshägring bidrog att mildra qvalen af sjösjukans skärseld. Men ack! den älskvärda trollmön svek äfven denna gång sina löften. På Trawes stränder hade visserligen vassen redan skjutit upp och kabellöken glänste fram der emellan, och bokarna hade verkligen dragit öfver sig en den skiraste gröna slöja. Men ingen kunde njuta af denna härlighet under en askgrå himmel, som nedskickade kringyrande snöflingor och i en kyla, som kom fingrarna att stelna. I jernvägsvagnarna, som lemnade Lübeck, sutto många pelsklädda herrar, och ännu d. 20 Maj såg man damer i vinterkappor promenera på Berlins gator. Under sådana förhållanden tycker man sig ej ha mycken lön för mödan att resa ut och möta våren.

Men alla förhållanden här i verlden kunna betraktas från tvänne sidor, så äfven denna siberiska väderlek, som uppväcker knot både hos främlingen och hos landets barn. I det hela taget är den kanske en välgerning för dem alla, ty derigenom hindras smittkopporna, som efter de fångna fransmännens inqvartering i Hamburg och Lübeck fortfarande visat en elakartad natur, från att vidare sprida sina härjningar.

Lyckligtvis erbjuder ock det civiliserade lifvet många njutningar, som ej äro beroende af väderlekens vexlingar. En sådan skänkte mig bl. a. besöket i den reformerade judiska synagogan, en bland Berlins praktfullaste byggnader. Fredagsaftnarna omkring kl. 7 hålles der gudstjenst, och fastän nu i Maj solen ej än vid denna tid var nedgången, upplystes dock templet af en mängd lampor. Denna blandade belysning af lampskenet och solstrålarna, som bröto sig genom de vackra målade fönstren, skänkte åt den egendomliga österländska byggnaden en troll-

glans, som förflyttade åskådaren till sagorna i Tusen och en natt eller till Alhambras trollverld. Än skönare måtte dock det hela framträda, då all belysning kommer endast från lamporna och från gaslågorna utanför rutorna i de målade fönstren och kupolerna. Dessa äro nämligen försedda med dubbelt glas, och mellan de båda rutorna är upplysningen anbragt. Skenet från gasen förtogs nu i det närmaste af solljuset, men måtte vara af en förtrollande verkan, då det utan att öfverglänsas kan bryta sig genom det mångfärgade glaset. Templet är större än Fruekirken i Köpenhamn, men byggdt i ungefär samma form. Rundt kring dess sidor löper dock en rad af smärta pelare, förenade genom lätta rundbågar, hvilka uppbära en omkring kyrkan löpande läktare med bänkrader för församlingens qvinnor. Männen deremot ha sin plats nere i kyrkan. Hvalfvet är utomordentligt högt och bildar öfverst mindre kupoler af måladt glas. Högst egendomlig är färgtonen i kyrkans inre. Pelarne äro hållna i matt bronz och svart, och väggar och ornamenter i många men matta färger, med smala, sparsamma förgyllningar; det hela gör intrycket af ädel stil, flärdfrihet och smak.

Äfven gudstjensten inger i estetiskt hänseende samma behagliga stämning. Den består hufvudsakligen af vexelsång mellan presten, som messar, och kören eller enskilda stämmor, som svara; af psalmsång och af några få upplästa texter. Alltemellanåt iakttages en fullständig tystnad. Det hela varar omkring en timma, men en timma af rik njutning. Byggnadens sköna arkitektur, förhöjd af den praktfulla belysningen, det mästerliga orgelspelet och framför allt den härliga mång- eller enstämmiga sången, allt förenadt skall hos hvarje med sinne för estetisk njutning begåfvad åskådare efterlemna ett minne af fullständig skönhet.

Den religiösa känslan deremot finner sig ingalunda lika tillfredsställd. Intrycket skulle varit öfverväldigande, om denna formella skönhet varit förhöjd och adlad af andakt och lif. Men detta saknades. Intet hufvud sågs under den allmänna tystnaden nedböjdt i andäktig bön, ingen stämma från församlingen deltog i messan eller vexelsången, och blott ytterst få instämde i psalmsången. Jag såg många fyllda bänkar, der psalmböcker helt och hållet saknades. Det storartade templet var knappt till en åttondedel fyldt, och åhörarne kommo och gingo mer ogeneradt än på en föreläsning eller concert. I detta hänseende liknade gudstjensten bönestunderna i en katolsk

kyrka, men den der vanliga andakten saknades, likaså de kyrkobesökande ur den egentliga arbetsklassen. En stor del af församlingen utgjordes förmodligen af skådelystna främlingar, men många ansigten buro den israelitiska prägeln, och just vid dessa fäste jag min uppmärksamhet för att se, huruvida deras gudstjenst tycktes vara något mer än en tom formalitet. Att döma efter det yttre skenet inskränkte den sig blott härtill, ty blickar och åtbörder vittnade mer om liflig uppmärksamhet på yttre omgifvande föremål än om en i bön och betraktelse försjunken andakt. Detta omdöme är dock frukten blott af en tillfällig och inskränkt erfarenhet. Måhända kan förhållandet vara helt annorlunda vid andra tillfällen och vid den egentliga gudstjensten med tysk predikan, som hålles på lördag f. m., men hvilken jag beklagligtvis saknade tid att bevista.

Häromdagen gjorde jag åter ett besök i Berliner-aqvariet och hade då nöjet att dit införa en främling och se hans öfverraskning och förtjusning vid åsynen af denna egendomliga konstprodukt. Med förvåning har jag hört åtskilliga resande försumma att se denna i sitt slag, så vidt jag vet, enstaka företeelse. Från den bullrande af stadslif och industri svärmande gatan förflyttas man inom några ögonblick in i ett grotthvalf, dit dagen blott intränger genom vattenreservoirer, uppfyllda af sprittande fiskar och grönskande hafsväxter, och hvarifrån man ser in uti en med klippväggar omgifven rotunda. Dit lockas man snart af mångstämmigt och muntert fogelqvitter. Midt i rotundan står nämligen en jättestor volière, i hvilken söderns täcka, mångfärgade fogelverld muntert flaxar omkring och ljudeligt ger sin belåtenhet tillkänna. I klippväggarna rundt omkring öppna sig mindre grottor med små sjöar, i hvilka sköldpaddor, krokodiler m. fl. dylika främlingar makligt och belåtet simma omkring. Här och der i klippväggen upptäcker man öppningar, genom hvilka blicken ilar ned i djupare dunkla grotthvalf, endast upplysta af en och annan gasflamma. Nyfikenheten, härigenom väckt, låter vandraren påskynda sina steg och med mindre uppmärksamhet, än saken i sjelfva verket fordrar, passerar han förbi många genomskinliga reservoirer med porlande vatten, sjöstjernor, polyper, guldfiskar m. m. dylikt, för att se, hvad det mörka djupet kan innehålla. Här finner han djurverlden mer sparsamt representerad; blott här och der tränga matta dagstrimmor genom en dunkel vattenreservoir och visar några nya arter af det våta djupets innevånare. Deremot stegras vandra-

rens förtjusning vid att se dessa af stalaktit och droppsten bildade hvalf och pelare, och att se stenarnas facetter blixtra mot gaslågorna, och han tycker sig vara i någon af de underbara naturens byggnader, som likna menniskoverk, men öfverträffa dem i storlek och mångfald. För den, som aldrig besökt Adelsbergerhålan eller någon annan stalaktit-grotta, skall Berlinerraqvariet vara en intressant företeelse. Och äfven för dem, som sett originalen, innehåller det många "Sehenswürdigkeiten".

I Berlin ser man nästan öfver allt spåren efter förflutna och förebuden till kommande fester. Från de flesta hus vid större gator eller offentliga platser resa sig kronbekrönta flaggstänger, och framför många enskilda eller allmänna större byggnader ser man stjernor, solar, kronor eller initialer af svarta gasrör, ämnade att på festaftonen stråla fram i låga. Befolkningens entusiasm lär dock ej nu längre vara så stor. Inom oräkneliga familjer saknas det manliga stödet, den manliga arbetskraften, och fastän storartadt understöd gifvits åt de familjer, som af kriget blifvit beröfvade den naturliga källan och upphofvet till sin bergning, så mäkta dessa penningar dock ej hela hjertats sår eller mildra saknadens smärta. Jag har nyss hört berättas, att kriget inom en och samma syskonkrets skördat fyra — säger fyra — bröder; och till en by, från hvilken tjugofem ynglingar drogo ut till Frankrike, återkommo blott fyra, de öfriga en och tjugo lågo jordade i det främmande landet. Om mitraljösen och chassepôt-geväret kan man med skäl citera orden "döden skjuter så blindvis som Höder". Somliga familjer eller samhällen återfingo de flesta eller alla de medlemmar, som tågat ut i kriget, medan andra förlorade alla eller åtminstone de flesta. Till min förvåning ses dock ej så många sorgklädda personer i Berlin, som man kunde vänta.

På intet område herrskar krigsminnena så enväldigt som i bok- och konsthandeln. All vetenskaplig och skönliteratur har nödgats nästan helt och hållet rymma fältet, och på bokhandlarens disk och i konsthandlarens fönster ses endast skildringar af personer och tilldragelser från sista kriget. Kejsar Wilhelm och Bismarck hänga i alla fönster än till häst, än till fots; än i hel figur, än i bröstbild; än i visitkortsformat, än i "Lebensgrösse" — det senare gäller naturligtvis blott bröstbilderna, — och mellan dem ser man fotografier eller teckningar af enskilda krigsscener med kanoner, gevärsmynningar och klingor. Några bland dessa äro verkligen rörande. Så ser man på en, kallad

"krigarens julnatt", denne ligga drömmande utsträckt på marken med hufvudet hvilande mot en kanon, men öfver honom i en ljus sky sväfvar bilden af hans hem med tända julljus och hans eget porträtt, uppställdt mellan hustru och barn. Andra deremot äro bombastiskt löjliga, t. ex. gamle kejsar Wilhelm, som helt sjelfbehagligt låter kröna sig af den strålbekransade Germania. Och de skriftliga skildringarna äro ej mindre talrika. Att genomgå dessa massor af historiska eller anekdotiska skrifter om tilldragelserna under sista kriget, om dess orsak och uppkomst, om freden m. m. skulle fordra en half mansålder. Och mindre än ett år har varit nog för att gifva upphof åt denna hundrahöfdade literära skapelse. Hur skall den ej då i en framtid växa ut, när fantasien bemäktigar sig det rika stoffet, och då vetenskapen skall teckna de skiftande scenerna på slagfälten, de ledande männen i riksrådet och de diplomatiska underhandlingarna i lägret eller vid hofven. Ett så storartadt drama har menskligheten väl aldrig tillförene gifvit historieskrifvaren till behandling.

Bland befolkningen ser främlingen dock intet spår af det blod och de tårar, som denna vinter kostat Berlin. Menniskoströmmen rör sig med samma lif som förr inom pulsådrorna för den sköna verlden och den industriela. Oaktadt alla förluster under sista kriget tyckes affärsverksamheten dock lifligt fortgå. Jag gjorde en färd ut till zoologiska trädgården, som från att förut ha legat mer eller mindre i lägervall nu blifvit öfvertagen af ett aktie-sällskap och satt i ett förträffligt skick, som i rikedom, ändamålsenlighet och smak närmar sig till hvad Jardin des plantes fordom var. Stället är nu en modern samlingsort för den fina verlden, och jag fick der nöjet se den ryktbara författarinnan Fanny Lewald och hennes man, den lika utmärkte professor Stahr. Bland mängden af droskor, som för hemfärden väntade utanför, anmärkte jag en med N:o 5000, och jag minnes ej hur många hundra derutöfver. I Berlins dagblad upptaga annonser efter arbetare, tjenstfolk, biträden m. m. dyl. mångfaldigt större utrymme än afdelningen för de tjenstsökande, ett säkert tecken på samhällets förkofran och utveckling. Bredvid de ståtliga byggnaderna Das neue och Das alte Museum reser sig ännu en tredje, som lofvar att blifva större och präktigare än de båda äldre, och som är ämnad att inrymma mästerverken af de yngre tyska och utländska skolorna samt af lefvande mästares arbeten. Vid stadens utkanter upp-

står den ena breda gatan efter den andra, å ömse sidor omgifna af palatslika villor med sammetslena gräsmattor, sällsynta växter och sköna bilder, allt vittnande om smak, flit och välmåga.

Jag såg nyss en tidningsartikel med öfverskriften: "Und was nun?" Detta är ock den fråga, som genombäfvar såväl Tyskland som det öfriga Europa. Und was nun? — så frågar den försigtiga industrien; — så frågar den deltagande mennisko-vännen; — så fråga anhängarne af den gamla ordningen i Tyskland och så fråga slutligen entusiasterna för Tysklands enhet. Den sansade, opartiske åskådaren vågar ej invagga sig i den ljufva drömmen, att krigsstormarna nu rasat ut, och att Europa går en tid af lugn utveckling till mötes. Tysklands mest entusiastiska parti, anhängarne af enhets-idéen, äro ännu fjerran från att hafva nått målet för sina önskningar. Det jättesteg, som nyss blifvit uttaget för vinnande af deras syfte, skall ej i längden tillfredsställa dem; och den mägtiga verkan, som sista krigets gemensamma faror och segrar utöfvat till lifvande och stärkande af känslan för "Das heilige deutsche Reich", skall fresta och locka både detta parti och regeringen att än en gång bruka samma medel för att komma det stora målet än närmare. Att dessa åsigter möta väldiga motståndskrafter både inom det sedligt kristliga parti, som betraktar kriget såsom en kränkning af kärlekens gudomliga lag och som i Tyskland eger snillrika och mäktiga representanter; som ock inom det mångtaliga parti, som representerar arbetet och industrien; och slutligen inom de partier, som med minnets och vanans kärlek hänga fast vid gamla former och förhållanden, derom kan man ej hysa ringaste tvifvel. Flertalet preussare skulle knappast önska se sitt land uppslukas af ett enigt Tyskland; — sachsaren vill ingalunda blifva preussare, o. s. v. Många säga och tänka: vi hafva haft det bra; hvad tjenar det då till att bråka och stöpa om det gamla och kanske få i stället ett sämre nytt. Alla frisinnade frukta derjemte ett centraliseradt Tyskland såsom vådligt för en ohämmad idéutveckling och en fri press, hvilka hittills varit tryggade genom den mångfald af regeringsprinciper, som vid de många tyska hofven varit herrskande, och hvarigenom friheten alltid varit säker att någonstädes finna skydd. Men alla dessa fredliga makter skola dock svårligen vara i stånd att motstå den patriotiska entusiasmen hos en massa bland befolkningen och eröfrings-politikens lockelser inom regeringen. Broschyr-literaturen gifver tydligt vid handen, att

leken ej ännu är slut, och pekar ena gången åt norr, andra gången åt söder, tredje åt öster etc., eller ock åtnöja sig författarne med "att ej gå händelsernas utveckling i förväg, utan helt och hållet öfverlemna åt regeringen att bedöma, i hvilken riktning och till hvad utsträckning nästa steg på enhetsbanan bör uttagas". Förtroendet till denna fasta och segerrika regering och entusiasmen för densamma tyckas ock vara så allmänna och stora, att partierna inom landet helt och hållet känna sig beherrskade af henne, och man kan nästan taga för gifvet, att det blir hon, som enligt sin vilja kommer att leda Europas närmaste öden, och att hon ensamt, — om någon? — kan gifva svaret på frågan "Und was nun?"

I de nationela egendomligheter, som skilja nord- och sydtysken från hvarandra, ligger dock det starkaste, det mest svårföfvervinnerliga hindret för enhets-entusiasternas planer. Den glada, älskvärda, njutningslystna och sorglösa sydtysken stötes tillbaka af nordtyskens allvar, bestämdhet, konseqvens och kraft, och denne senare blickar med ett visst förakt ned på sin vekare men älskvärdare landsman. Sjelfva naturförhållandena inom de båda landsdelarna tyckas hafva grundlagt och uppammat denna olika folkkarakter.

I Söderns paradis, der solens milda kraft
Uppammar sjelfsådd skörd och kokar drufvans saft,
Der bjöd naturen sjelf den glada menskan njuta.

Helt annat är deremot förhållandet med det flacka, fula, ofruktbara Nordtyskland, framför allt med Brandenburg. Det är endast genom arbete, strängt ihållande arbete, som denna natur kan gifva den behöfliga näringen åt sina barn, och endast dessas oupphörliga och länge fortsatta omsorger hafva förmildrat fostermoderns sträfva drag och gifvit dem en anstrykning af skönhet och behag. I denna karga natur tvingas menniskan att söka sin förströelse i arbetet och sin njutning inom hemmet. Då preussaren flyttar ned till det angenäma Dresden eller till andra ännu sydligare orter, finner han under första månaderna lifvet der förtjusande. Men snart tröttnar han vid de ständigt återkommande nöjena och lustpartierna, han saknar det allvarliga arbete och det stilla hemlif, som förut skapat hans lycka, och han längtar åter till sitt stränga men verksamma och pligttrogna lif.

Hvad som mycket kommer att bidraga till enhets-idéens genomdrifvande är den vanliga företeelsen af större verksamhet

och hänförelse på deras sida, som vilja åstadkomma ett nytt förbättradt samhällsskick, än å deras, som uppträda till försvar för det gamla bestående. De talrikaste flygskrifterna, de populäraste tidskrifterna och de mest talentfulla och entusiastiska sakförarne uppträda här liksom vanligen i dylika fall för att befordra de nya sakernas ordning. En bland landtdagens lifligaste och utmärktaste talare H. von Freitschke hänför sitt auditorium genom värmen, lifvet och klarheten af sina föredrag och genom tryckpressen spridas hans idéer och hans hänförelse öfver landet. En dame sade mig: "Jag delar ingalunda v. Freitschkes åsigter, men jag kan ej läsa hans skrifter utan förtjusning." Och denna känsla stegras än mer hos alla dem, som veta, att mannen är stendöf och endast kan deltaga i landtdagens öfverläggningar genom att från snabbskrifvarens hand mottaga desamma i afskrift. Oaktadt detta, som man skulle tycka oöfvervinnerliga naturhinder för all politisk verksamhet, åtminstone såsom talare, är dock denne man med sin fasta öfvertygelse, sin jernhårda viljekraft och sin entusiastiska hänförelse en bland kammarens inflytelserikaste ledare. Han är en symbol för denna kraftfulla nation, som ej vill veta af några hinder.

Å andra sidan hafva de sorgliga företeelserna i Frankrike inom Tyskland väckt en motvilja mot de franska liberala idéerna och en hängifvenhet för gamla statsformer, hvilken uppträder med hela lifligheten hos en idé, som kämpar för sitt förverkligande i det praktiska lifvet. Bland fanbärarne för dessa gammalnya idéer står en Constantin Frantz, som i ett större vetenskapligt verk, kalladt: "Naturlehre des Staates als Grundlage aller Naturwissenschaft", uppträdt såsom motståndare till de franska statsteorierna, hvilka ytterst hvila på personlighets-principen. I stället för representantval enligt folknummer önskas klassval eller något, som i sjelfva verket ej skulle vara så serdeles olikt vår gamla ståndsrepresentation. För att allmännare kunna sprida dessa, i det större vetenskapliga verket mindre tillgängliga, idéer och läror, ha de blifvit i sammandrag framställda i smärre flygskrifter och dymedelst utkolporterade bland den större allmänheten. Dessa konservativa idéer äro också till en viss grad rotfästade i den tyska nationens romaneska sympatier för den poetiska sidan af medeltidens patriarkaliska och feodala samhällsskick. Dessa teorier tyckas dock till följe af dunkel och obestämdhet aldrig ämnade att öfvergå till en gifven statsform. Teorierna finnas nog, men den praktiska anvis

ningen till deras förverkligande saknas. Emellertid ha de väckt mycken uppmärksamhet i sitt hemland, och skola ej blifva utan inflytande att påskynda och stadga den reaktion, som troligtvis är att förvänta efter de sista anarkiska utbrotten i Frankrike, liksom förhållandet var efter första franska revolutionen.

I ett hänseende finnes dock mellan de franska och tyska författarne i statslära en anmärkningsvärd öfverensstämmelse, häntydande på ett allmänt kändt och erkändt behof. Detta gemensamma hufvudsyfte består i bemödandet att skaffa *minoriteterna ett rättmätigt inflytande*, att gifva det ringa fåtal, som besitter de sällsynta chefsegenskaperna af öfverlägsna kunskaper förenade med framstående duglighet och dygd, det inflytande, som dem med rätta tillkommer, om staten skall kunna gå framåt på civilisationens bana; med ett ord att skapa det aristokratiska element, som för en stat är nödvändigt, men som nutidens samhällen ej vilja antaga och erkänna hvarken såsom börds- eller penninge-aristokrati. Prévost Paradol har i sitt verk: "La nouvelle France" en serskild afdelning öfver de olika lärorna för sättet att göra minoriteternas röst gällande, och framhåller denna sak såsom en bland samhällets *lifsfrågor*. Beta i sin broschyr "Das neue deutsche Reich" visar de sorgliga följderna af en okunnig majoritets öfvervälde, dels genom förhållandet i Amerika, hvarest de utmärktaste personligheterna, beröfvade sitt rättmätiga inflytande, draga sig tillbaka från det offentliga lifvet, och regeringen derigenom ofta faller i händerna på demagoger och lycksökare; dels genom förhållandet i England, der efter sista utvidgningen af valrätten en stor del af underhusets utmärktaste medlemmar blefvo utestängda för att gifva plats dels åt liberala frasmakare, dels åt röstköpande millionärer.

Denna reaktionära riktning har äfven utöfvat sitt inflytande på åsigterna rörande qvinnofrågan, och med förkastandet af personlighets-principen såsom grund för valrätt förnekas äfven qvinnan rätt att deltaga i val till representationen. Det är dock ej blott mot dessa politiska rättigheter, hvilka af Tysklands qvinnor aldrig blifvit äskade, som man drager i fejd. Man ordar äfven vidlyftigt öfver det förvända i nutidens sträfvanden att genom förbättrad uppfostran gifva qvinnan ökade kunskaper, skärpta förståndsgåfvor och vidgad verksamhet. Deremot påstås det, att ju större olikheten är mellan de båda könen, ju mäktigare skola de känna sig dragna till hvarandra, och att qvinnan är skapad "ej för att forska och döma utan för att

känna". Dessa afhandlingar hafva dock det gemensamt, att vara hållna i mycket allmänna och obestämda ordalag, som gör det svårt för läsaren att komma rätt under fund med, hur författarne egentligen vilja hafva det ställdt med saken. Ingen bland dem uppträder nämligen bestämdt *emot* nutidens hufvudsyfte i detta hänseende, hvilket i synnerhet inom Tyskland hufvudsakligen består uti att gifva äfven åt qvinnan en uppfostran, som sätter henne i stånd att på hederligt sätt sjelf förtjena sitt uppehälle, och att utveckla de anlag, hon möjligen af en mild Försyn erhållit till eget och samhällets bästa. Man låter blott i allmänna ordalag förstå, att qvinnan har sin verksamhet *blott* inom "Hemmets stilla verld" och att, hvad derutöfver är, det är af ondo. Måhända kan jag längre fram tjena dig med några utdrag ur dessa ensidiga apoteoser öfver den äkta qvinnonaturen.

Att jag för öfrigt så litet sysselsatt mig med detta ämne, som jag vet för dig eger öfvervägande intresse, kommer sig deraf, att min tid ej räckt till för en grundligare undersökning af frågans ställning. Deremot har jag gjort hvad bättre är, jag har samlat material åt dig att sjelf kunna anställa en dylik i de tidskrifter och uppsatser, som jag medfört från Tyskland. Emellertid har jag från flere håll hört att qvinnorna af alla stånd och klasser visat under det sista fasansfulla krigsåret en verksamhet som varit öfver allt beröm, och att de väsendtligen bidragit att lätta bördan af lidandet och nöden.

Mitt bref har längesedan växt ut öfver måttet af ett vanligt meddelande per posto, men med kännedom af ditt mångsidiga deltagande och intresse för allmänna frågor hoppas jag erhålla din förlåtelse för min vidlyftighet, hvilken jag dessutom också kan skylla ifrån mig med satsen: man måste taga sed dit man kommer! — Och i sanning! tyska författares omständlighet har under denna tid mer än en gång pröfvat mitt tålamod; — och nu tager jag hämnd derför på dig; — det är just så vi karlar bruka göra, då vi äro vid dåligt lynne. Jag får ju dock räkna på ditt öfverseende och nu som förr teckna mig din

gamle vän och beundrare

Emund Gammal.

III.

Rom 1871.

(Breve fra en norsk Dame.)

Der er maaske i Verden ikke et Sted, hvor der for Tiden disputeres mere end i Rom; de Indfödte disputere og de Fremmede gjöre det; de Förste kunne ikke komme til Enighed om sine indre Tilstande, de andre ligesaalidt om de ydre. Hvo, som nu vilde skrive Korrespondencer fra Rom uden fra för grundig at kjende den Stad, som alene mellem Stæderne kaldes "den evige," vilde paa mere end een Viis vildlede sine Læsere. Den, som her skriver, har halvveis sit Hjem i Rom, lever i de gamle Patrizier-Slægte, har ogsaa en Fod i den moderne Verden og troer saaledes at kunne give de svenske Hjem et lidet Billede af det nuværende Rom, som i sine Hovedstræk ikke skal befindes ukorekt.

Jeg vil först tale om det ydre Rom.

Forandringen er stor siden 20:de September, hvor Italienerne drog ind og alle Fremmede ere saa godt som enige om, at Forandringen er sörgelig, kun paastaaer den Ene, at Skaden ligger hist, medens den Anden finder den her. Istedetfor det stille mystiske Rom, Stædernes Niobe, med sine lange Præste-Processioner og sin tusindaarige Ubevægelighed, har man nu en larmende Ting, hvor talrigt Militær er i bestandig Bevægelse, Myriader Aviser og Karikaturer udskriges i Gaderne og hvor Alle, ikke alene synes at have faaet Hastværk ligesom paa den övrige Jord, men ogsaa pludselig at være blevne de meest Ugeneerte af alle Dödelige. Hvad er det for Exempel for Aviser der udkomme i en Stad, som i Menneskealdre blot har havt et Par Præste-Aviser? Det vildeste Gods, der fabrikeres i Verden; man tör sige alt muligt og dette benytter man ikke som Mænd, men som uartige Börn, der blive frygtelige Börn naar de fortælle Sekler gamle Familie-Hemmeligheder og hverken skaane fremmede Dronninger, der have gjæstet Rom eller höibaarne Romerinder, hverken Geistligt eller Verdligt, ja ikke en Gang Hans Hellighed Paven selv, af hvem man daglig kan see Karikaturer falbydes i Gaderne. Alt dette er dog ikke saa frygteligt som det klinger, thi alle, selv Angjældende, lee blot over Ondskaben og der lægges i Syden ikke synderlig Vægt paa en Smule Moralitet mere eller mindre.

I de för saa stille Gader skriges der nu fra den tidlige Morgen. Meest Larm gjöres der med Aviser, som udkomme til alle Dagens Tider og strax udskriges. Fisk og Snörliv og Lotteri-Billetter og brugte Gangklæder indtage næste Rang, saa Appelsiner og Citroner. Men alle disse Skraalere have sine egne Melodier og sine egne Skikke og bringe Liv i de Gader, hvorfra den forrige Hoved-Staffage: Præsterne er forsvunden. De stakkels Sorte ere nemlig nödte til at holde sig tilside, da den unge Slægt viser stor Tilbörlighed til at insultere dem og det er fordi Paven ikke alene veed dette, men seer Sagen værre end den er, at al Kirkepomp er indstillet, hvilket har havt til Fölge, at de Hundretusinder af Fremmede iaar udeblev, som ellers infinde sig for at overvære det majestætiske Paaske-Drama i S:t Peterskirken, höre det verdensberömte Miserere i det Sixtinske Kapel og især modtage Velsignelsen af den Hellige Fader, der siden Italienerne drog ind, ikke har været at bevæge til at vise sig offentlig, men haardnakket skjuler sig bag Vatikanets Mure.

Pave og Kirkepomp ville igjen komme tilsyne, men hvad der uigjenkaldelig er borte, er Stilheden, Uvirksomheden og det dermed fölgende Fremmedartede, som netop tiltrak Touristen, der kom for et kort Ophold og helst saa alt hvad han ikke havde hjemme. Men hvo, som bliver længere og som veed hvor Roms dybere Interesse er at söge, seer og föler, at det Bedste er bevaret af det Gamle og at det Ny indeholder ligesaamange Forjettelser for Fremtiden. De herlige Museer aabne vistnok blot sine Sale to knapt tilmaalte Timer, thi den höie Fange, der blot har Vatikanet at bevæge sig i, vil idetmindste ikke sees i sin Kummer af Nysgjærrige; Bibliotheket er blot aabnet for Videnskabsmænd et Par tidlige Morgentimer, thi Bibliotheket er paa Regndage Pavens Spadsereplads, men Museer og Bibliothek existere dog uforandrede, den Fremmede veed, at han har dem og den kortere Nydelse bliver maaske en mere intensiv.

Rom er ikke hvad man kalder en smuk Stad, selv Corso, Hovedgaden, er smal og fugtig og stolte Paladser og gamle stygge Huse ligge ved hinandens Side i en Enighed, som udelukker alt hvad man kalder Regelmæssighed, men er Gaden ikke regelmæssig, saa er den maaske den interesanteste i Verden saameget er der at see i den af Kunstsager, broget, charakteristisk Luxus og skjönne Mennesker. Ikke destomindre er den Fremmedes förste Indtryk af Rom en Skuffelse, men han kan længe nok studse over at den smudsige Ting, han seer for sine for-

bausede Öine, er Roma, "Stædernes Dronning" den evigt Attraaede, mod hvilken Millioner længselsfuldt udstrække Armene, *Rom vil dog beseire ham* og længe inden sin Afreise vil han være enig med sig selv om, at Alt efter Rom vil synes ham prosaisk, og har han end af Verdens prægtigste Stæder seet de prægtigste, saa bliver Rom dog hans Kjærlighed og inden han gaaer, maa han i Reiseklæderne ile til Fontana Trevi og drikke i fulde Drag af dens Vande, der indeholde en hemmelig Kraft, som engang vil före ham tilbage til det Rom, han længtes bort fra den förste Dag og som nu vil kogle i hans Erindring til hans Livs sidste Dag.

Hvad er det, som över denne Magi? Er det den verdenshistoriske Grund, hvorpaa han gaaer eller den leende Himmel? Er det Kunstgjenstandene i Vinduerne, der gjör enhver Vandring i Roms Hovedgader til en höi Nydelse eller den bestandige Pladsken af Vand, som Steenguder, Engle og Dyr kappes om at sende först tilveirs i lyslige Straler og saa som raslende Regn ned i Basinet? Er det den skjönne charakteristiske Menneske-Race eller den ikke mindre charakteristiske Byggemaade, thi hvor ellers i Verden vilde en Bygherre falde paa at benytte en sort tusindaarig Muur til Grundmuur for sit mere end beskedne Huus og hvilken anden Skoflikker end en romersk vilde etablere sit Verkstæd i en Tempelruin? Hvor, ja hvor er Magien? Er den maaske i de Tusinder af Kirker og Klostre, der ligesom Paladserne ere indeklemte i den almindelige Huusrække eller er den i de naive primitive Sæder? Den er i det Altsammen, i Forening og hvo, som kjender og elsker det Altsammen, siger: "Andre Hovedstæder kunne have en langt större moderne og forgjængelig Skjönhed, men Rom ejer den evige." Intet Stort er forsvundet som jo ikke vil komme igjen. Stilheden var vistnok livsalig; intetsteds kunde den af Livet Trætte hvile ud som i Rom, men en Stad skal ikke være de Hvilendes men de Arbeidendes Ejendom, ikke de Gamles men de Unges; de Gamle have en anden Stad at hige mod og den forandres aldrig for dem, paa den kunne de stole; i de jordiske Stæder skal Stilheden vige for Arbeidet. I Rom bruser nu Arbeidets og Livets Kilde stærk og forjettende og den Musik er sund at höre.

Men kan den fremmede Protestant let finde sig tilrette i det ny Rom, saa finder den fremmede Katholik, som med Kjærlighed hænger ved sin Tro, her blot Smerte: ingen oplöftende Kirkefester, den forgudede Pave en Smertensmand og frivillig

Fange, hans Krone rövet, hans Rige givet hans Fiende! Længe nok har man ventet paa de fremmede Armeer, der skulde komme og gjengive ham sit verdslige Regimente; for hver Dag er Haabet bleven svagere og man begynder nu at indsee, at ingen fremmed katholsk Magt kan og vil hjælpe, thi det romerske Statsvæsen var for elendigt og Magterne skamme sig ved at opretholde det. Men imidlertid ere Tusinder af fromme ærlige Hjerter opskræmte og vide hverken ud eller ind, thi de ere oplærte i den Tro, at deres Kirke var ufeilbar og nu lyder over Verden det ene Skrig höiere end det andet, at den er intet mindre end ufeilbar, ja at der lyves, bedrages og forfalskes inden dens Midte. Den fremmede Katholik er maaske kommen til Rom for at finde Ro for sin beængstede Sjæl; han har forfærdet hört de Anklager, der ere reiste mod hans Kirkes Lærere for Forfalskninger af hellige Dokumenter; han har hört en höit anseet Predikant og religiös Philosoph slynge ud i Verden det Spörgsmaal til Bisper og Skriftefædre:

"Trænger Gud til Eders Lögn?"

Han har angstfuld spurgt sig: "Hvad er da Sandhed?" og han er kommen til Rom for at faa Svaret. Hvad finder han i Rom? To Partier, som hade og forfölge hinanden og som begge sværge alene at vide hvad Sandhed er. Hvem har Ret? Jesuiterne, der have framkaldt den hele Elendighed for at befordre sine egne ærgjærrige Hensigter eller de Liberale, som ikke mere ville taale dem, Jesuiterne der sige: "Videnskaben, det er vi, Autoriteten det er Paven, der bærer al jordisk Viisdom i sit Brysts Skriin" eller de Liberale der skrige: Paa Dören med Jer, I Lögnere og Falsknere, længe nok taalte vi Eders Aag!"

Hvem, hvem har Ret?

"Og den ædle Pius den Niende, Manden efter Guds Hjerte understötter disse Lögnere og Falsknere," sukker Katholiken modlös, det er til at miste Forstanden over, i det mindste Tro og Hjertefred. "Som en Due opskræmt af Högen farer han fra det ene Parti til det andet og skræmmes tilbage fra begge, thi det ene troer ikke som oplyste Christne, men som en fanatisk, uvidende Hjord, der systematisk af Jesuiterne er opdraget til Uvidenhed, det andet troer lidet eller intet mere; de Förste opramser Bönner, brænder Kjærter for sin Helgen, spæger sit Legem og gjör Pillegrimsfarter til Madonnas undergjörende Kjortel eller Skriin samt udskjælder Modpartiet i vild Lidenskab;

de Andre ere ikke langt fra at kaste al Religion overbord og sige som i Diocletians Dage: "Endnu en kort Tid og Nazaræerens Regimente er tilende." Sindige Christne, der vide hvorpaa de tro og at det, hvarpaa de tro, ikke kan fældes af Menneskehænder, er bleven en Sjeldenhed i Rom; den fremmede Katholik gaaer fredlös mellen Partierne og forlader Rom fredlös som han kom.

I de romerske Hjem er der ikke mere Fred. Lever Du, min Læser, i et fredet, lykkeligt Hjem, saa tænk Dig disse romerske Hjem. De store Patrizier-Slægter ere deelte i Pavelige og Liberale; de förste ere paa Reiser, skjönt de hade det Fremmede og overalt savne det fyrstelige Liv, de blot kunne före i sine egne Paladser, men Exilet er dem mindre forhadt, end at se Victor Emmanuels Sön holde Hof i et paveligt Slot. Lykkelig skatter sig nu den fyrstelige Slægt, der ikke har en Sön eller nær Slægtning til Overlöber, thi kun faa ere de Slægter, der have bevaret sig pure og mere end een glimrende Kavaleer dandser og spiller Comedie i Kvirinalet medens Fader og Moder sukke i Landflygtighed, som ikke er mindre bitter fordi den er frivillig. I de gamle Slægter, der ere forblevne i Rom er Enigheden ikke större: Gemalen har sluttet sig til det Ny, har modtaget Æresposter ved det ny Hof medens hans Gemalinde, der er opdraget i et af Jesuiternes kvindelige Klostre og som endnu har en Jesuit til Skriftefader, hverken kan eller vil slippe sit gamle Anker. I Borgernes Huse er Striden den samme blot mere höiröstet. Naar i den store Verden To ere uenige, leve de i hver sin Ende af de prægtige Boliger, hver gaaer sin Vei og Verdenslivet dækker en Part af Jammeren. Den romerske Borger derimod finder sin hylende, skjændende Kone hver Gang han kommer hjem til sit tarvelige Maaltid. Hun maa jo hyle siger hun, thi Manden er lyst i Kirkens Ban, altsaa fordömt, fordi han har deeltaget i Rebellionen mod Paven. Denne Rebellion bestaaer som oftest i at Personen har modtaget et Embede i den ny Stat. Kunde han vel gjöre andet? Han maa leve; han har Kone og Börn; de, som forblive Paven tro, faa vistnok en liden Pension, men den forslaaer ikke. Den hele Armee er lyst i Ban, ogsaa Nationalgarden samt alle Embedsmænd, men de, som virkelig lide derunder ere Kvinderne. De ere aldeles uvidende, men havde endnu for korte Aar siden en barnlig, inderlig Tro paa alt hvad deres Præster have lært dem og nu ere deres Mænd lyste i Ban og ikke nok hermed kommer

disse Uhyrer af Mænd hjem og fortælle dem, at protestantiske Præster have aabnet egne Bedesale, hvori de bevise, at alt hvad Katholikerne lære er lutter Bedrageri, at Petrus aldrig har været i Rom og altsaa heller ikke kan have lidt Martyrdöden der, at det er usandt at han ligger begraven i St. Peterskirken, ja at deres Helgener ikke formaa det mindste i Himlen samt at man ikke skal knæle for Madonna! Man tænke sig Virkningen i de udyrkede Sjæle! De meest Robuste i Troen skjælde Manden ud og det er det bedste, som hænder, men ak, med Huusfreden er det forbi! "Lykkeligst er i vor Tid Den, som intet troer" hörte jeg nylig en Romer sige. Den Art Lykke önsker jeg Ingen.

Alle Fremmede, som leve i Rom, ende dog med at holde af de uvidende Folk, Mænd og Kvinder. Vil man staa paa sin Ret mod dem, være fornem og især nöieseende paa Orden og Redelighed, har man Helvede med dem, da de ere uforstandige og skrige og gebærde sig som Forrykte; behandler den Fremmede dem deremod med en vis Godmodighed, er han höflig og viser dem Tillid, gaa de i Ilden for ham, ja genere ham med sin Kjærlighed dersom han ikke paa en fiin Maade forstaaer at gjöre dem begribeligt, at han af Grunde, som intet fornærmeligt har for dem, maa leve for sig selv. Saadanne Domestikker findes ikke Mage til i Verden, daarlige til alt sit Arbede, men hengivne og tro som Hunde naar man först har vundet dem for sig; man leer af dem, man ærger sig over dem og er dog rört over dem. De vide ikke hvad Standforskjæl er og vise sin Kjærlighed paa den meest nærgaaende Maade. Hvad vilde min Læserinde sige, om hun fandt Frugt og Kage sat paa sit Arbeidsbord og opdagede, at det var en Opmærksamhed af sin Opvartningspige? Paa de store Höitidsdage, hvor de trakteres stort, ville de absolut dele med alle dem, de holde af. Ingen Protester hjælpe. Hvorledes skal man lære saadanne Folk Respekt? Man har ikke engang Hjerte dertil.

Hvad den Fremmede strax seer af primitive Sæder i den romerske Borgerstand, er dog intet mod hvad han efter et langt Ophold lidt efter lidt kommer efter. Det meste er for ham saa underligt, saa nyt, at han först ikke troer hvad hans Öine seer. Naar andre Mennesker for Exempel gjöre Ægteskabskontrakt, er der altid Tale om Enkens Stilling og om Börnenes, men i en romersk Ægteskabskontrakt synes dette at være Biting, thi de nævnes ikke, hvorimod det fastsættes hvor mange Gange Konen skal kjöre Tour om Aaret, hvormange Gange hun skal i Theatret

og hvormange nye Kjoler hun skal have. Det er Ægteskabskontraktens Hovedpunkt og ansees for Livets vigtigste Side. I de stygge Hjem leve de fælt: Manden tilbringer sine mange Fritimer i Cafeen, hvor en Kop sort Kaffe, som koster tre Soldi, skaffer ham et ganske anderledes behageligt Opholdsted end det uordentlige Hjem. Börnene voxe op som Ukrudt; Konen er hjemme aldrig paaklædt og den Fremmede bliver heel overrasket naar han en Dag möder sin Værtinde i Dören, færdig til at kjöre eller gaa ud: den romerske Skjönhed og Grandezza er kröben ud af det hæslige daglige Hylster, hun er nu klædt som en Prindsesse, aldeles ikke overlæsset, prægtigt og godt, og seer ud som en Prindsesse.

Hvad skal jag sige min Læser om den Kamp, der föres mellem det ny Hof og Pavehoffet? Der kunde skrives Böger om den og jeg skal her indskrænke mig til et Brev. Det unge Hof er ubarmhjertigt og skaaner ikke den gamle Pave for nogen Ydmygelse, for nogen Smerte. Var Victor Emmanuel strax selv kommen til Rom for at holde Hof, vilde han være optraadt mildere, men det unge Fyrstepar tænker blot paa at more sig, hvem man end derved skandaliserer og deres Omgivelser tænke blot paa at feire dem, hvem man end derved volder Smerte. Hvem tænkte vel paa at de hundrede Skud, hvormed man i Rom hilste det unge Fyrstepars Ankomst, gjenlöd knusende i et gammelt Hjerte i Vatikanet? Istedet for at komme til det höie Rom med et vist Alvor, er man kommen leende, har flux og uden mindste Overgang jaget alt Gammelt ud af de Kroge, hvor det slumrede i Aarhundreder og dandser og spiller Comedie i de Sale, hvor Conclaverne holdtes og hvor Pavers og Kardinalers Portræter forbausede skue ned fra Væggene paa hvide Skuldre og raslende Slæb. Pius den Niende er gammel; om nogle Dage har han regjeret ligesaa længe som Petrus og skal den gamle Spaadom opfyldes, at ingen Pave nogensinde skal regjere længer, saa ere hans Livsdage talte og man kunde saa let have skaanet ham, idetmindste i det Ydre. Der er i Rom den ene larmende Folkefest efter den anden og vi gamle Romere kunne ikke andet end sende en vemodig Tanke til den höie Herre i Vatikanet, naar vi se de italienske Farver: grönt og rödt, vaje fra de samme Balkonner, hvor vi vore vante til at see de pavelige Farver: Guld og Sölv, som nu blot ere en Erindring.

Det meest Storartede, som skeer i Rom, er dog hvad der drejer sig om Pavehoffet, som ikke er forladt af den katholske Verden fordi man i Rom jubilerer over den verdslige Magts Fald. Her kommer idelig fra alle katholske Lande Deputationer med Adresser og Gaver. Paven modtager dem i Thronsalen, siddende paa sit pavelige Sæde, omgivet af sine Kardinaler, sine Ministre og sit Hof: ingen Konge i sin höieste Magt har nogensind formaaet at give sin Omgivelse en saadan Majestæt, intet Slot i Verden har Vatikanets ejendomelige Storhed, ingen Pomp kan maale sig med den geistlige. Efter at Adressen er oplæst, stædes de Deputerede til Fodkys. Nu er Ceremonien endt og nu er den Hellige Fader den venlige Vært, der förer sine Gjæster om i Vatikanets Haver, som han særlig elsker og som synes at give ham denne Kjærlighed igjen, thi intetsteds er Floret herligere: jeg kjænder en Rose fra Vatikanet mellen alle andre Roser, den er större og fuldere og deiligere. I Bibliotheket indtages Forfriskninger. Der er Tale om at Musæer og Bibliothek skulle blive National-Ejendom; i denne Anledning sagde Paven nylig til et Gesandtskab, som han beværtede i Bibliotheket: "Dette er mit sidste Tilflugtsted; tager man det fra mig, har jeg blot mit Kammer." Dette var dog ikke bogstaveligt at tage; vi vide alle af vor Börnelærdom, at Vatikanet har 11,000 Værelser og selv om alt dette ikke er beboeligt, er Vatikanet med sine tallöse Haver og Gaarde ligesom en liden Verden for sig, opfört for et Væsen, der er mer end nogen jordisk Konge. I Vatikanets tredie Etage boer Kardinal Antonelli, der skranter og taler om at tage sin Afsked.

I Theatrene er Alt bleven Anledning til politisk Demonstration; man applauderer ikke Stykke eller Spil, ikke en ny Ide, men visse Ord som Italia, Eenhed, *galant-uomo*, Bresche, Frihed. Disse faa altid en fanatisk Bifaldssalve, medens andre Ord som: Temporale, Jesuit, Kloster, ja Religion, ubarmhjertig udpibes.

Jeg ender hvor jeg begyndte: i Rom er Kamp mellem det Gamle og det Ny, Kamp mellem Menneskene indbyrdes, Kamp i mange haardt prövede Hjerter. Ingen kan her hjælpe uden Den, om hvem Psalmisten siger: "*Han er Den, som kan altid Mere.*"

---

23. M:rs Julia Ward Howe och qvinnornas fredsmöte i New York.

Smärtsamt berörda af underrättelserna om det förhärjande krig, som pågick mellan tvänne af Europas ädlaste nationer, och, om möjligt, ännu smärtsammare gripna vid tanken på den framtidssådd af hat och hämd, som skulle komma att gro i den blodbdränkta jorden, hafva qvinnorna i alla länder grubblat öfver möjligheten att mildra eller till och med upphäfva det onda. Deraf dessa millioner använda i England till utrustande och underhåll af ambulanser; deraf dessa oerhörda offer af tid, kraft och penningar, som tyska och franska qvinnor hembragt sina folk; deraf äfven dessa anspråkslösare men dock relativt rika sändningar från mindre folk, sådana som de nordiska; deraf den utmärkta schweiziska författarinnan, m:me Gasparins, förslag till en petition från de neutrala ländernas qvinnor; deraf slutligen den företeelse vi här hafva att omnämna, eller qvinnornas fredsmöte i New York, förlidne December månad. Uppmaningen till mötet utgick från en af Bostons ädlaste och mest ansedda qvinnor, Mrs Julia Ward Howe *). Afsigten med mötet synes hafva varit, dels att öfverlägga om möjligheten att ingripa i det pågående blodsarbetet, dels att under samverkan med den gamla verldens qvinnor inlägga en protest mot framtida blodsutgjutelser och sålunda verkliggöra den heliga förutsägelse, som helsade den i Kristo pånyttfödda menskligheten: "*ära vare Gud i höjden och frid på jorden!*" Mötets förhandlingar känna vi icke närmare, men vi kunna lätt föreställa oss att de första försöken att nå ett så högt mål nödvändigtvis måste vara något sväfvande. Resultatet blef imellertid affattadt i form af en uppmaning af Julia Ward Howe till hela den civiliserade verldens qvinnor, att

*) Mrs Howe har länge varit räknad bland Amerikas mera framstående författare. De tvänne arbeten vi känna af henne: "The Worlds Own", en dram, samt "Passion Flowers", en samling spridda dikter, vittna om poetisk ande, djup tanke, och ett synnerligt rent och fromt sinne. Enligt senast ingångna underrättelser har hon trädt med i spetsen för den rörelse, som vill förskaffa qvinnan rösträtt, och för detta ändamål uppsatt en tidning, hvars ädla ton och hållning vitsordas till och med af sakens motståndare.

medelst ombud sammanträda till en allmän fredskongress, eller såsom det heter i den svenska öfversättning, som blifvit oss tillsänd, "*en allmän fest- och föreningsdag*", der menskligheten behof, pligter och rättigheter kunde på ett frisinnadt och praktiskt sätt afhandlas". Vi anföra härnedan det väsendtligaste af den varma uppmaningen.

"Det krig, som för närvarande föröder tvänne nationer och förlamar en hel generation, ropar i himlens sky efter någon högre makt, att hindra dess blodiga framfart. Männens regeringsformer och deras diplomatiska relationer kunna icke, enligt deras åskådningssätt, tillåta dem att på något eftertryckligt sätt intervenera mellan de båda stridande partierna. Verldens män hafva bestämt sig att icke göra slut på slagsmålet, och nu begynna vi qvinnor inse, hvarföre Gud så länge uteslutit oss från regeringsangelägenheter. Vi äro icke fördelade i nationaliteter (?), vi äro icke tillbakahållna af sjelfuppgjorda vilkor. De män, som åtagit sig, att i borgerligt afseende svara för oss, kunna icke svara för våra sociala och individuela samveten. Vi ega frihet både att förena oss, och att *så* förena oss, att vår protest må göra sig hörd och gällande inför alla män.

"Medan M:me de Gasparin i Schweiz skref sin uppmaning till en allmän petition från qvinnorna i de neutrala länderna, emot fortsättandet af det närvarande kriget, hade tanken på en kongress af qvinnor, samlade för första gången, i afsigt att öfverlägga om menskligheten stora intressen, antagit form och uttryck på denna sidan Atlantiska hafvet. Ehuru våra planer härledde sig från en ögonblicklig och oemotståndlig impuls, rättfärdigas de dock af förståndet och händelsernas logik. Qvinnorna äro icke-stridande (non-combattants), qvinnorna stå utom de diplomatiska öfverenskommelserna, qvinnorna äro männens mödrar. Dessa tre omständigheter förläna oss en orubblig grundval för vår frivilliga handling. Som vi aldrig åtnjutit politiska rättigheter, kan intet makthafvande parti, under någon förevändning, föreskrifva oss våra politiska pligter. Det står oss fritt att härleda dem direkte från vår religiösa och moraliska öfvertygelse. Den säger oss, att den nuvarande blodsutgjutelsen måste hämmas, och uppäggar vår qvinliga uppfinningsförmåga att upptänka något medel att vinna ett mål, som mannens skicklighet icke uppnått.

"Vi kunna antaga, att i dessa dagar de stridande helt naturligt göra sig den frågan: "Hvad skola mödrarna säga om kriget?" Om de vilja lyssna, skola de höra oss säga: "Afväpnen eder! I Guds namn afväpnen eder!" Och vi tillägga, att denna grymma krigs-sed har sin källa i den lärosatsen, att *en* moral gäller för mannen och *en annan* för qvinnan. Qvinnan måste vara tålmodig och förlåtande, — mannen får vara vild och hämdgirig; qvinnan måste vara medlidsam, — mannen bör vara utan medlidande; att slåss är nedrigt för qvinnan, — att icke slåss är en skam för mannen. Denna ojemna moraliska skala förderfvar verlden. Om det är orätt för qvinnan att slåss, så är det också orätt för mannen att göra det. Hvad som är

galenskap för den ena, kan icke vara vishet för den andre. Att tillgifva oförrätter, att tålmodigt och fredligt försvara det rätta, anstår lika mycket mannen som qvinnan, och motsatsen är lika ovärdig båda.

"Vi som utsända denna adress, äro icke i okunnighet om de försök, som blifvit gjorda af tänkande och utmärkta män, i afsigt att åstadkomma en fredlig lösning i stället för det våldsamma uppgörandet af internationela stridigheter. Icke heller hafva vi glömt den omständigheten, att vi sjelfva icke äro beredda att möta de lagliga och politiska svårigheterna af denna allvarliga fråga. Dock kallar stundens nöd så befallande på någon mellankomst, något botemedel, att vi, som hörsammat denna kallelse, icke kunna hvila, förr än någon lindring emot det närvarande onda blifvit funnen och försökt; förr än frågan: "Hvad är min pligt emot nästan?" blifvit beaktad med all den uppmärksamhet, som verlden är mäktig att gifva.

"De män, som försökt att bota det onda, hafva i synnerhet förlitat sig på literaturens hjelpmedel. Dessa äro utan tvifvel af stort värde och till en viss grad ändamålsenliga, men arméerna studera icke "belles lettres". Den skönaste afhandling skall icke kunna hämma något blodbad. I ett ögonblick sådant som detta fordras lefvande vilja och lefvande handling, för att utöfva inflytande på utgången af denna lifsfråga.

"Det är derföre som vi qvinnor, tillika med de män, som understödja qvinnans oberoende verksamhet, anropa alla dem, som ega förmåga att uttänka och planera, att ofördröjligen vidtaga några praktiska åtgärder, för att lindra den pågående nöden, och hindra dess förnyande. Vi hafva begrundat en del af det goda, som blifvit skrifvet och talat i detta ämne. Vi finna deraf att menskligheten samvete och förstånd stå i bestämd opposition till ett våldsamt rättande af oförrätter eller jagande efter fördelar. Vi finna massornas intressen och instinkt likaledes för fred. Vi finna herrskares ärelystnad ständigt sysselsatt att förblinda och vilseleda denna instinkt. Vi finna detta ohyggliga handtverk, detta mördande yrke prydt med företräden af en hög rang och en falsk ära. Från stundens fasansfulla verklighet blicka vi mot det sköna ideal, som fredens älskare hafva uppställt öfver samhällets afgrund. Vi framställa den frågan huruvida den ena af dem är maktlös att hjelpa den andra; och som vår öfvertygelse icke tillåter oss att tro på ett sådant fall, så bedja vi alla dem, som dela denna vår öfvertygelse, att vara behjelpliga, hvar och en på sitt sätt, att arbeta på det gemensamma målet att uppgöra nationela angelägenheter på samma moraliska och fredliga sätt, som eger rum vid enskilda affärer. Vi begära att någonting måtte göras till upphäfvandet af det pågående kriget, samt att inskärpa dess förfärliga lärdomar till menskligheten framtida efterrättelse."

Uppmaningen slutar som nyss nämndes med inbjudning till en allmänn fredskongress. Ehuru vi frukta att de föreslagna medlen föga eller intet kunna uträtta mot de styrandes politik och nationer-

nas stridiga intressen och ehuru vi funnit programmet till det stora fredsmötet något dunkelt, kunna vi dock ej annat än skänka det ädla *syftet* vårt varmaste deltagande. I likhet med de amerikanska qvinnorna tro vi att krig och blodsutgjutelse strida mot mensklig och gudomlig rätt i *högsta mening*. Men "*för menniskornas hårdhets skull*" måste ju sjelfva vår Frälsare medgifva undantagslagar från det allena rätta. Skulle då vi tro oss på en gång kunna spränga band, som till och med Han måste underkasta sig? För sin egen hårdhets skull måste ju det amerikanska folket, för ej många år sedan, sjelft låta sig sönderslitas af det onaturligaste af alla krig — brödrakriget.

Också här i Europa har det blifvit en bitter nödvändighet att reda sig till försvar för allt hvad som är ett folk heligast — friheten. I sjelfva fredens intresse måste vi bereda oss på kriget. Att i ett sådant ögonblick mana sitt folk till fred och afväpning vore att svika sin fosterländska och dermed äfven sin kristliga pligt. Sanningen är, att folken, att menskligheten ännu icke äro värdiga eller mogna för "fred på jorden". Att småningom uppfostra dem dertill och sålunda bereda Herrans väg, det är ju allas vår uppgift. Och vi hoppas och tro, att ju mera qvinnan vaknar till sjelfmedvetande och känsla af sin medansvarighet i menskligheten öde, desto bättre skall detta fridsarbete gå. Men, "hvad stort sker, sker tyst", säger en af våra vise; och detta gäller kanske i synnerhet qvinnan, och särskilt den *svenska* qvinnans andel i arbetet. Stora offentliga möten med tal och allmänna uppmaningar duga icke för oss. Vi äro lika litet mogna derför som menskligheten för den eviga friden. På vårt eget tysta, enkla, svenska sätt, genom det tryckta ordet, den fria men ödmjuka handlingen, och, framförallt, genom det moderliga hem-inflytandets makt, hafva vi länge sökt bereda oss att medverka för lösningen af menskligheten lifsfrågor, och hoppas derunder, framdeles likasom hittills, få räkna oss till de ädla amerikanska qvinnornas medarbetare.

Esselde.

24. Glem ei, at du er Stöv! Glem ei, at du er mere end Stöv!

(En Skitse af — —a.)

Junisolen hævede sig langsomt over den östlige Horisont og sendte sine förste Straaler ud over en af Norges skjönne Indsöer og de Bjerge og Dale, som omgav den. Först belystes det höieste Punkt, et Snefjeld, der i det fjerne hævede sin hvide skinnende Top höit over de nærmere liggende Fjelde og Aaser. En tynd violet Taage trak sig langsomt henimod de vestlige Höider, men fordeltes mere og mere, eftersom Solen steg höiere og med sine Lys og Liv udbredende Straaler beskinnede först Fjeldtop efter Fjeldtop, derpaa de lavere Aaser og Lier og endelig naaede Sletterne, de venlige Smaaöer og Söen, i hvis nu rolige og sölvblanke Flade den speilede sin straalende Pande.

Fuglene begyndte ogsaa efterhaanden at vaagne op og lade sin Morgensang höre; Svaler og Meiser kvidrede omkap, og Lærken steg höit imod den skyfri Himmel og fremjublede sin Tak og Pris i klare, harmoniske Toner.

Heller ikke varede det længe, för Menneskene viste Tegn til, at de tænkte paa at begynde sit Dagværk. Dören aabnes paa et lidet enetages Hus i Nærheden af det Punkt, hvorpaa vi i Tankerne have stillet os, og to Personer traadte ud, gik igjennem den simple, men velvedligeholdte Have og op paa en Höi, hvor der under et Par prægtige Hængebirke var anbragt et Bord og en Bænk.

Det var ikke vanskeligt at se, at det var en Moder og hendes Sön, som nu tog Plads under Træerne; thi der var Familielighed nok i deres Træk til at röbe dette, uagtet Ansigternes Udtryk var hel forskjelligt. Moderens fine, blege Aasyn talede om et Liv, der hverken havde manglet Sorger eller Kampe; men det var mildt og fuldt af Fred, fordi hun havde fundet den Kilde, hvoraf hun kunde öse Tröst i Sorgen og Styrke i Kampen. Sönnens hele Skikkelse vidnede om Sundhed og Kraft, og man læste Ungdomsmod, Selvtillid og en stærk Villie paa den höie Pande, i de funklende Öine og i de bestemte Træk omkring Munden.

"Moder", begyndte Sönnen langsomt med en vis Nölen, "der er noget, jeg maa sige dig, inden vi skilles."

Hun blev ikke overrasket ved disse Ord — som en elskende Kvinde havde hun fölt, at der var noget, som skulde siges, og som en troende Kvinde havde hun bedet Herren om Kraft til at höre det og bære det paa den rette Maade.

"Ved du, hvad det er? O, jeg vilde önske, at du vidste det", fortsatte han; "jeg er bange for, at min Beslutning i Begyndelsen vil smerte dig, skjönt jeg er fuldkommen vis paa, at det med Tiden vil vise sig, hvorledes intet i Verden kunde være klogere."

"Og hvad er det for en Beslutning?" spurgte hun mildt.

"At jeg ikke agter at söge noget Embede, men vil pröve min Lykke som Handelsmand."

"Som Handelsmand", gjentog hun, nu virkelig i höi Grad overrasket; "du har fuldendt dine Studeringer, faaet filologisk Embedsexamen med bedste Karakter, og nu, da du skal nyde Frugterne af din Flid og Möie gjennem mange Aar, som vor indskrænkede ökonomiske Stilling har gjort tungere for dig end for de fleste andre, nu vil du opgive Udsigterne til at komme i en fast Embedsstilling og vil betræde en ny Bane?"

"Glimrende Udsigter isandhed", svarede han og opregnede saa i en bitter Tone Fordelene ved en Lærerpost paa 400 Spd. og skildrede de Ydmygelser, en fattig Mands Liv — det Liv, han hidtil havde fört — var saa fuldt af.

Moderen rystede bedrövet paa Hovedet. "For ikke ret længe siden talte du anderledes", sagde hun, "da vilde du sætte din Stolthed og Glæde i at være Ungdommens Lærer og Leder. For Aandens Seier over Nutidens Materialisme vilde du vinde Stridsmænd, og nu vil du, Idealismens begeistrede Forkjæmper, fornegte din Fortid og dens Planer og sætte dig et ganske andet Formaal — det at blive rig, — at tjene Penge."

En Sky lagde sig over Sönnens Pande, der bedækkedes af en let Rödme — det er meget ofte alt andet end behageligt at höre sine egne Ord blive citerede. "Du bruger stærke Udtryk, Moder", sagde han; "Penge i og for sig have ikke faaet större Værd for mig nu end för. Det er kun for de Goders Skyld, man ved deres Hjælp kan komme i Besiddelse af, jeg finder dem værd at eftertragte."

"Ak, Reidar, du vil snart komme til Erkjendelse af, hvorlidet disse Goder, disse Nydelser — som jeg dog ret vel ved,

du tager i dette Ords bedste Betydning — ville tilfredsstille dig. Husk paa, hvad vi saa tidt have talt sammen om, den stille, bramfri Virksomheds Lykke og fremfor alt — Arbeidets Velsignelse."

Det var ikke Arbeide, Sönnen vilde fritages for, tvertimod maatte han nu i nogle Aar anstrenge sine Kræfter til det yderste; men saa vilde han ogsaa derved opnaa en Rigmands lykkelige Stilling; og med begeistrede Ord talte han om, hvad han da kunde virke for alt godt og ædelt, for Videnskab og Kunst, for Arbeideren og den nödlidende.

Moderen smilede vemodig. "Jeg kunde vel vide, at han, der har vakt disse Tanker hos dig, maatte vise dig noget andet og mere end Rigdommen i sig selv for at vinde din Sympathi for sine Planer. Jeg har frygtet, at din nye Vens Selskab ikke vilde virke heldbringende paa dig; men at han paavirkede dig i denne Retning, anede jeg ikke. Det er vel ogsaa sammen med ham, du skal begynde den nye Bane?"

"Ja, naturligvis — Holm önsker at udvide den Handel, han hidtil har fört, vistnok med afgjort Held, men indenfor altfor snevre Grænser, til at Resultatet skulde være tilfredsstillende for den, der fordrer et större Udbytte af sine Anstrengelser end blot at kunne leve, og han trænger til en Mand, som ganske deler hans Meninger, har det samme Maal for Öie som han, og som han fuldkommen kan stole paa. En Mand, som med al sin Sjæls Kraft kaster sig over Arbeidet uden at lade sig afskrække ved Hindringer eller Besværligheder. Holm er en ædel Mand, og du maa ingen Mistillid nære til ham."

Moderen indvendte, at hun dog ikke kunde nære fuld Tillid til en Mand, hvis hele Stræben blot gik ud paa at naa et verdsligt Maal, og hun advarede ham imod at lade sig daare af smukt klingende Ord. "Jeg ser nu saa klart, hvorledes det hele er gaaet til", fortsatte hun, "heller ikke min Fremtid har du glemt i det glimrende Billede, din Fantasi har udkastet — du vilde gjengjelde, hvad du kalder mine Opofrelser, det er jeg vis paa."

"Hvad du har gjort for mig, du kjære, trofaste Moder, det kan jeg aldrig gjengjelde; men det er dog naturligt, at Haabet om at skaffe dig en sorgfri Alderdom hörer til de bedste og lyseste af mine Fremtidsdrömme."

De taug begge en Stund — begge optagne af den samme Gjenstand — og dog begges Tanker saa himmelvidt forskjellige. Da lód en munter Sang op til dem, idet Dören, som förte til

Havestuen, blev aabnet, og en Pige paa 11 eller 12 Aar traadte ud og gik rask omkring i Haven, som om hun sögte nogen, medens hun ret övede sin friske Barnestemme og med de klare Toner syntes at ville juble omkap med Fuglene.

Moder og Sön fulgte hende med Öinene, og Reidar sagde: "Og Barnet der, den stakkels forældrelöse, har jeg da heller ikke glemt. Hun hörer jo dog os til nu, og hendes Fædrenearv er neppe tilstrækkelig til den tarveligste Underholdning, saa der intet bliver til Uddannelse af de sjeldne Anlag, hun allerede nu röber."

"Ogsaa for hende vilde der nok alligevel blive Raad, og du kan være vis paa, at ingen Anledning til Uddannelse for hende skal blive forsömt", svarede Moderen. "I Kvindens Liv som i alt andet gjælder det desuden, at det ikke er Bogstaven — Formen — der har Livet i sig; men at det kun er Aanden, der levendegjör."

Den lille Pige havde nu faaet Öie paa dem og kom op af Bakken. "Frokosten staar paa Bordet, og gamle Marthe bad mig sige, at hun saa Skydsen oppe i Finstalbakken", sagde hun, medens det alvorlige Udtryk i de to ældres Ansigter for et Öieblik forjog det glade Smil fra hendes Læber.

"Tak, Helga, nu komme vi strax", svarede Moderen og lod sin Haand kjærtegnende glide ned over Barnets mörke Lokker, "gaa kun du foran."

De havde reist sig for at gaa, men stansede endnu. Reidar saa ud over det herlige Sommerlandskab foran dem; alt i Naturen var saa rigt, saa skjönt, vidnede om en saadan Fylde af Liv og Kraft, at det ikke kunde andet end gjöre et mægtigt Indtryk paa ham, vække hans varme Sympathi, fordi det stod aldeles i Samklang med hans egne Fölelser, og fordi en lignende Kraft syntes ham at svulme i hans Aarer, bragte hans Pulse til banke og det mandige Bryst til at hæve sig.

"Afskedsstunden nærmer sig, kjæreste Moder", sagde han til sidst, "og tro mig, ogsaa jeg föler, at den er mere alvorlig og betydningsfuld end enhver tidligere. At du ikke negter mig dit Samtykke til min ny Fremtidsplan, ved jeg; men tilgiv, o tilgiv mig, at det for en Tid vil se ud, som om jeg har skuffet dine Forhaabninger, og se ikke saa urolig og bekymret ud. Frygt ikke för, at din Sön skal gjöre dig Skam ved nogen lav eller uædel Handling — paa den Maade skal jeg aldrig stræbe at naa mit Maal; ærlig og redelig skal jeg stride,

benytte mine aandelige Evner saavelsom den Jernhelbred, hvorpaa jeg saa ofte har trukket Vexler, uden at den nogensinde har sveget mig; men saa skal heller ingen Tvivl om det endelige Udfald kjölne mit Mod. Med Glæde hilser jeg Kampen, den blive saa haard, den vil; thi naa Maalet, det *skal*, det *vil* jeg."

Moderen sukkede dybt — ak, hvor lidet forstod han endnu hendes Bekymringers Art. Mangen Moder vilde med Stolthed have betragtet den smukke, kraftfulde Sön, der stod hos hende flammende af Ungdomsmod og Ungdomshaab; men hun kunde ikke glæde sig derover nu; thi altfor klart fremlyste hans stolte Selvtillid, hans fuldstændige Stolen paa sin egen Kraft, og overvældet af moderlig Angst og Smerte slyngede hun sine Arme om hans Hals og udbröd: "O, husk dog paa, at han, der har givet dig Forstand og Villiekraft, Sundhed og legemlig Styrke, igjen kan borttage sine Gaver. *Glem ei, at du er Stöv* i hans Haand, som fremkaldte dig af intet."

Otte Aar vare forlöbne. Reidar havde kun gjort et Par flygtige Besög i sit Barndomshjem, fordi han saa sjelden formaaede at lösrive sig fra Forretningerne, fra det Arbeide, hvortil han med sin hele Sjæl hengav sig.

"Mine Forhaabninger ere ikke skuffede", skrev han til Moderen i et af sine hverken meget lange eller hyppige Breve, "alt gaar sin langsomme, sikre Gang fremad; stedse mere nærmer jeg mig til det Punkt, da jeg kan sige: "Nu er min Stilling sikret, kom med din Helga og del min Lykke med mig." O, da skal jeg ikke mere saa udelukkende leve for en eneste Tanke, da skal jeg — ogsaa jeg — have min Del af Livets Glæde, af alle de höiere Nydelser, hvorpaa jeg nu hverken kan eller vil tænke. Undertiden gribes jeg af en uendelig Længsel, efter at det glade Öieblik skal komme; jeg længes efter en rigere Tilværelse, jeg længes efter dig, efter et Hjem, som kan fortjene dette Navn; men den maa betvinges, denne Længsel, og den skal blive det, indtil den rette Stund oprinder. At dette vil blive snart, ret snart, det haaber jeg, ja, det er jeg vis paa."

Dette var det sidste Brev, og da Uger være henrundne siden dets Modtagelse, imödesaa de to Kvinder med stigende Forventning den næste Efterretning fra ham. Fra det stille Hjem fulgte de ham saa trolig — den ene med lyse Forhaab-

ninger — den anden med en Uro, som hun kun ved inderlige Bönner formaaede at blive Herre over. Det var imidlertid intet uvirksomt, til Vedhængen ved urolige Tanker fristende Liv, de förte. Den Omstændighed, at en formuende Embedsmand med mange Börn, paa hvis Opdragelse han intet sparede, blev ansat i Egnen og opslog sin Bolig paa en Gaard i Nærheden af Fru Dahls, var et stort Held for Helga, der nu fik deltage i en Undervisning, som det ellers vilde have været vanskeligt at forskaffe hende, og de rige Evner, hvormed Herren havde udstyret hende, kom saaledes ikke til at mangle Udvikling. Hun havde arbeidet med Iver og Lyst, og da hendes egen Læretid var endt, begyndte hun sammen med Fru Dahl at undervise andre. Det var ikke Nödvendigheden, som tvang dem hertil; thi de smaa Indkomster, der tidligere skulde strække til for tre, bleve senere mere end nok for de to, som havde vænnet sig til at have faa Fornödenheder; men Pleiemoderen havde ikke forgjeves bestræbt sig for at bibringe den unge Pige sine egne höie Begreber om, hvad Kvinden kunde og burde udrette, nærmest for sit eget Kjön, og nu arbeidede de trolig med hinanden. Om Formiddagen holdtes Skole for Börnene i de Familier, der hörte til deres Omgangskreds. To Eftermiddage om Ugen samledes en Klasse af unge Bondepiger, som önskede en videregaaende Undervisning, end Almueskolen kunde give dem — og i denne gaves mange Fripladse — og endelig holdtes hver Fredagseftermiddag Haandgjerningsskole — en Friskole, hvori enhver, som önskede det, kunde lære at sy, strikke og lappe. Og alt dette trivedes vidunderlig godt, gik med Liv og Lyst og var til stor Glæde saavel for Lærere som for Elever.

Det er netop en saadan Fredagseftermiddag, efter at Börnene ere gaaede, vi igjen fortsætte vor lille Skitse. Fru Dahl har reist sig fra Pianofortet, hvorpaa hun har akkompagneret til en Salme, som man under Helgas Ledelse altid saavel begynder som ender Læretimerne med. Hun har taget Plads ved sit Sybord i den hyggelige Dagligstue, et lyst og rummeligt Værelse, hvis störste Prydelse bestaar i de Blomster, der ere anbragte overalt, hvor man har kunnet finde en passende Plads til dem. Efeu slynger sine dunkelgrönne Grene hen over de klare, snehvide Gardiner og danner en Ramme omkring dem, og Roser, Nelliker, Fuksier, Pelargonier og mange andre blomstrer i Viuduer og paa Blomsterborde. Helga er gaaet til Postaabneriet; men det varer ikke længe, för hun igjen træder ind

i Stuen; dog hvilede der nu en Sky over det ellers saa glade Ansigt.

"Jeg ser, at der heller ikke dennegang er noget Brev."

"Nei, det er der rigtignok ikke", svarede Helga med et temmelig vellykket Forsög paa at se mere munter ud; "men nu er jeg ogsaa ganske overbevist om, at Reidar enten er kommen til at gjöre en pludselig Reise, eller at han venter paa Udfaldet af en Spekulation, der vil have en væsentlig Indflydelse paa hans Planer for den nærmeste Fremtid. Inden vi vide et Ord af det, vil han maaske selv komme for at hente os til sig."

Det lod ikke til, at Fru Dahl betragtede Sagen med det samme forhaabningsfulde Blik som den unge Pige — hun rystede sagte paa Hovedet, men uden at fremkomme med nogen Modsigelse. Lidt efter sagde hun: "Og længes du efter at forlade dette rolige Hjem og begynde et andet mere bevæget Liv i nye Forhold og under nye Omgivelser?"

"Længes derefter — o nei, nei, det gjör jeg slet ikke. Vort Liv her er jo saa godt, saa stille og saa fredeligt, og vi have saa mange, som vi elske, og som ogsaa ere os af Hjertet hengivne, at jeg aldrig kan önske at komme herfra; men du, kjære Tante, du bliver dog aldrig rigtig lykkelig, för du har din Reidar hos dig, og hvor du er, der er jo mit Hjem, og jeg ved, at ogsaa det vil blive et Hjem, hvorover du vil udbrede Fred og Glæde. Men", afbröd hun, idet hun hurtig sprang op fra den lave Stol, hun havde siddet paa ved Pleiemoderens Side, "jeg syntes, jeg hörte en Vogn kjöre ind paa Gaarden — hvem kan det være, som besöger os iaften?"

Ogsaa Fru Dahl stod op; thi i dette Hus var det altid Skik at gaa de fremmede imöde, og der var vel aldrig kommen nogen Gjæst over dets Dörtærskel, som ikke havde fölt sig glædet og oplivet ved den Velkomst, som her bödes ham. Da de kom ud i Forstuen, saa de igjennem den aabne Dör, at en Kariol holdt der ude, og at en Mand langsomt og med Besværlighed steg ud af den. Et Udraab næsten mere af Skræk end af Overraskelse undslap Helgas Læber. Kunde denne blege, vaklende Skikkelse virkelig være ham, der altid havde seet ud som en Typus paa Sundhed og Ungdomskraft?

Ja, det var ham, som nu tungt hvilede sit Hoved paa Moderens Skulder og hviskede: "Moder, jeg kommer for at dö hos dig."

Et Öieblik trykkede Moderen ham til sig med krampagtig Angst; men i det næste svarede hun stille og mildt: "Liv og Död staa i Guds Haand."

"Ja, ja — og denne Haand hviler tungt paa mig. — Glem ei, at du er Stöv — glem ei, at du er Stöv — det har han uophörlig gjentaget for mig med sin strenge Dommerröst — lige fra den Stund — da han med et Slag berövede mig alt — hvad jeg levede og kjæmpede for — og nu Dag for Dag lader mit Legemes og min Sjæls Kræfter fortæres — saa at hverken Evne eller Mod til nogen fortsat Kamp er tilbage." Disse Ord bleve udtalte i afbrudte Sætninger og med en underlig, forandret Stemme, og Moderen var glad over, at hun alene hörte dem; da hun i al Hast havde givet Helga et Vink om at lade Reidars Værelse gjöre istand og at sende Bud efter Doktoren.

Hun var nu fuldkommen fattet, men neppe mindre bleg end Sönnen, medens han stöttet af hende förtes ind i Dagligstuen og hen til Sofaen, hvorpaa han udmattet sank ned uden at slippe hendes Arm, saa hun maatte tage Plads ved Siden af ham.

"O, dersom jeg blot kunde sove, hvor det vilde være södt blot et Öieblik at hvile stille og rolig og forglemme alt — alle skjönne Drömme — alle glimrende Forhaabninger — og alle bitre, grusomme Skuffelser." Hans Hoved sank igjen ned paa hendes Skulder; men snart efter for han op. "Ingen Ro, ingen Sövn", sagde han, og Feberens Ild lyste ud af hans Öine. "Jeg maa först fortælle alting til dig, du min eneste Ven i den hele, vide Verden, saa bliver jeg maaske mere rolig. Ser du, i de mange Aar var jeg jo gaaet fremad med sikre, forsigtige Skridt; ingen af vore Foretagener havde slaaet feil, fordi de ikke kunde slaa feil, fordi bestandig alle Muligheder vare tagne med i Beregningen. Paa ingen tvivlsom Spekulation vilde jeg indlade mig, hvor store Fordele den end kunde synes at byde, og herover havde der mere end engang været alvorlig Strid mellem Holm og mig; dog i denne Retning kunde jeg ikke give efter for ham, og da min Villie var den fasteste, maatte han böie sig for den. Men nu stod jeg da endelig ved Maalet — den sidste mere storartede Spekulation end nogen af de tidligere var lykkedes endog langt over min Forventning, og jeg ventede med Utaalmodighed paa Holms Tilbagekomst fra en Forretningsreise; — dog istedetfor ham kom der et Brev — og ved du, hvad han skrev? — Han havde bedraget mig — sveget min Tillid. Hemmelig var han gaaet ind

paa nogle af de Tilbud, vi havde stridt om, og som jeg havde forkastet, og for at dække sine Tab havde han senere spekuleret vildere og vildere. Men nu kunde det neppe længer skjules, skrev han, og han maatte tage Flugten, fordi han ikke vovede at træde den Ven under Öine, over hvem han havde bragt Skam og Ulykke. Men Skam er der dog ikke bragt over vort ærlige Navn, Moder", fortsatte han med hævet Stemme, idet han rettede sig iveiret, og det ham för saa eiendommelige stolte Udtryk viste sig i hans Træk. "Ingen er bleven ruineret, ingen bedraget uden jeg — takket være hint sidste Foretagende, hvis Udfald han endnu ikke kjendte. Fra det Öieblik, Slaget var faldet, vare alle mine Bestræbelser henvendte paa at opnaa dette Resultat. Derover grublede jeg i de lange Nætter paa mit sövnlöse Leie, derpaa arbeidede jeg om Dagen, og da Ulykken blev bekjendt, stod jeg væbnet til at möde den, havde bragt alt i Orden og vidste, at jeg kunde betale enhver sit. Men selv var jeg ödelagt — böiet til Jorden — sönderknust. Saasnart Kampen var forbi, sank jeg sammen, kuet af den Feber, som sneg sig om i mine Aarer og sugede Marven af mine Ben. Den stærke, nidkjære Gud vilde vise mig, *at jeg var Stöv* — i samme Stund, som jeg havde naaet det, hvortil jeg havde sat mit Hjerte og min Hu, og som jeg i lange Aar havde arbeidet og stræbt for, rev han det atter bort fra mig, og saa tog han mit Mod og mit Haab og tilsidst min Kraft og min Sundhed, saa jeg intet — intet har tilbage uden at lægge mig ned og dö."

Moderens Hjerte bævede ved hans Ord; hun forsögte at tale kjærlig og tröstefuldt til ham; men han syntes neppe at höre hende og vedblev kun at forfölge sine egne Tanker, dog efterhaanden paa en mere forvirret og usammenhængende Maade, og först da Helga og den gamle Pige traadte ind, taug han, som havde han endnu Besindelse nok til at paalægge sig Tvang i deres Nærværelse. Hans Kammer var nu i Orden, og medens Moderen hjalp ham at komme tilsengs, bad hun i den dybeste Angst: "O Herre, tag ham ikke bort, för hans Sind er böiet, og han har grebet Frelsen i Jesu Christo."

Det varede ikke længe, för Doktoren indfandt sig, og han erklærede, at Reidar maatte holdes fuldkommen rolig, fordi en alvorlig Nervefeher var i Anmarsch. Den udeblev heller ikke, og Nætter og Dage vaagede den trofaste Moder ved Sygesengen, medens Sönnen i vilde Fantasier kastede sig frem og tilbage paa Leiet. Næsten altid var det den samme Gjenstand, hvor-

ved hans forvirrede Tanker dvælede — ved den Dom, der var udgaaet over ham — at han var truffet af den vældige Gud, som ikke lader sig spotte, fordi han havde stolet paa sin egen Kraft, fordi han havde glemt, at han var Stöv. Men videre kom han heller ikke, hans stolte Aand var kuet, saa han erkjendte Dommens Retfærdighed; men han böiede sig ikke med Ydmyghed under Tugtelsen, syntes ikke at være kommen sin Frelser et Skridt nærmere.

Hvor mange Gange gjennemgik ikke Moderen i disse sörgelige Uger de samme Overgange fra dyb Nedslagenhed eller unævnelig Angst til et ved Moderhjertets varmeste Bönner vundet Haab, naar hun enten fik holde sig fast ved en af Herrens Forjættelser, eller en Stemme i hennes Indre tilhviskede hende de Ord, hvormed Biskopen tröstede den bedrövede Monika, at saa mange Bönners og Taarers Sön ikke kunde fortabes; men aldrig undlod hun at hviske milde, tröstefulde Ord til den kjære syge om Guds Naade og Frelserens Kjærlighed, og han syntes at lytte dertil, om end ingen anden Stemme naaede hans Öre.

Længe svævede den Syge mellem Liv og Död; men endelig seirede det förste, og Sygdommens Magt var brudt. Den tilbagevendende Sundhed syntes dog ikke at vække nogen Glæde eller Livslyst i den unge Mands Sjæl. Vel var han altid takmenlig for Moderens Omsorg og Pleie, og det Blik, der mödte hendes, var neppe mindre kjærligt end hendes eget; men den mörke Skygge over Öinene, det haablöse Træk om Læberne kom dog stedse tilbage, og dybt Tungsind hvilede paa den höie Pande. Moderen forstod, hvormeget han led, og fulgte ham med sine brændende Bönner; dog ventede hun stille paa, at han selv skulde föle Trang til at udtale sig for hende. Kun naar han saa paa hende med dette tröstelöse Udtryk i Öiet, mödte hun det med sit faste, milde Blik, saa fuldt af Kjærlighed og Tro, at det Dag for Dag fik mere Magt over Sönnens syge Sind, og han endelig engang gav sine mörke Tanker Ord i det Udbrud:

"O Moder, skal jeg da virkelig begynde et nyt Liv!"

"Med Guds Hjelp, ja — et isandhed nyt Liv."

"Vel föler og erkjender jeg", fortsatte han med smertelig Bitterhed, "at det gamle med sit Maal og sin Stræben er forkastet af den Herre, som lod Slaget falde knusende paa mit Hoved, da hans Time kom; men saa maatte jo ogsaa alt være forbi; thi nu har jeg intet, intet mere at leve for."

"Reidar, min elskede Sön, tal ikke saaledes. Engang sagde jeg til dig: Glem ei, at du er Stöv, nu siger jeg: *Glem ei, at du er mere end Stöv* — at du er skabt for noget andet og bedre end dette korte Jordliv med dets Sorg og Strid. Glem ei, at du er en af dem, hvem Gud elskede saa höit, at han for at frelse dem hengav sin enbaarne Sön. Glem ei, at det er en Faders Haand, der nu hviler saa tungt paa dig, og at den evige Kjærligheds Favn altid er aaben for at modtage den angrende Synder."

Hun laa knælende ved hans Leie, og han lyttede stille til det Troens og Kjærlighedens Evangelium, hun tilhviskede ham. Ethvert af hendes simple Ord sank dybt i hans Sjæl, og Længselen efter Fred og Forsoning var vakt tillive derinde. — — —

Saaledes begyndte ogsaa her en Kamp mellem Livet og Döden; den var ikke mindre alvorlig og haardnakket end den tidligere; dog ogsaa her förte Livets Herre den i sin Tid til en seirrig Udgang. — — —

Men medens det endnu kjæmpede og arbeidede i Reidars Indre, hvor velgjörende virkede da ikke alle hans Omgivelser paa ham — Hjemmets Fred, Aanden i det Liv, der udfoldede sig i dets snevre Kreds, Helgas fromme og dog saa livsfriske Væsen, hendes glade Virksomhed i Hjemmet og blandt sine Elever, Moderens stille, velsignelsesrige Indflydelse, og maaske mest af alt, de Timer, naar Rekonvalescenten fra Sideværelset hörte hende bede med de smaa og paa sin milde, intrængende Maade fortælle dem om den Frelser, til hvem hun saa gjerne vilde före dem.

Hans Öie blev stedse mere aabent for, hvor rig og skjön den Virksomhed var, som Moderen og Helga ofrede sig til. Den var vel værd at vie sin Kraft og gjöre til sin Livsgjerning. Saaledes ledede han tilbage til gamle Tanker, gamle Planer, og da han saa tilsidst forlod Hjemmet, var det for igjen at indtræde paa den Bane, hvortil hans tidligere Studier havde forberedt ham; men som han i sin Forblindelse havde betragtet som altfor ringe og ubetydelig.

Maaske var der endnu et andet jordisk Maal, hvortil hans Önsker havde begyndt at hige; men derom var det nu ikke Tid at tale, derfor skjulte han dem dybt i sit Bryst og mente, at intet menneskeligt Öie endnu var blevet dem var.

Atter vare et Par Aar svundne hen, og Reidar stod igjen paa Höien under Hængebirkene og skuede ud over sin Födeegn. Den laa der i sin hele sommerlige Skjönhed med sine friske grönne Enge, sine rige, bölgende Agre. Solen var nær ved sin Nedgang: men alligevel herskede der travl Virksomhed overalt; thi det var nu i Höaannen, og det gode Veir maatte benyttes.

Mænd og Kvinder arbeidede rask dernede, ragede Höet sammen, læssede det paa Vognene og kjörte det ind, — muntre Raab og lystig Latter löd af og til op fra Dalen, og det var ikke med kold Ligegyldighed, den unge Mand hörte herpaa, tvertimod gled et mildt, deltagende Smil henover hans Læber. Det var disse Mennesker, for hvem han herefter, hvis det var Himlens Villie, vilde arbeide og virke, og han var kommen til fuld Erkjendelse af, at dersom han ikke begyndte med at elske dem, vilde alt hans Arbeide, al hans Virken være forgjeves.

Vi have tidligere antydet, hvorledes et nyt Lys havde begyndt at sprede sine Straaler i et alene af verdslige Önsker og verdslig Stræben opfyldt Sind. Og Lyset slukkedes ikke — det brændte klarere og klarere, fredet af kjærlige Hænder, naadigen bevaret af den Herre, som tændte det, og som under den unge Vandrers mange Forvildelser aldrig havde sluppet ham. Reidar var saaledes, da han atter havde gjenvundet sin Sundhed, en forandret Mand, med nye Önsker, nye Planer, et nyt Haab og et nyt Kald. Livet, og den Gjerning han skulde udföre i det, var blevet ham noget helt andet end tidligere, og kun deri var han endnu den gamle, at han tog fat derpaa med sin fordums Energi, og med sin fordums utrættelige Udholdenhed kjæmpede mod de Hindringer, der stillede sig iveien for ham, og disse Hindringer vare hverken faa eller lette at rydde tilside.

Selv havde han vakt Fordomme imod sig, som det var saare vanskeligt igjen at udrydde, og endog en saadan Post, som den han tidligere lod haant om, kunde han nu ikke opnaa. Han mödtes med Mistro og Kulde, og saa sig nödsaget til at söge Beskjeftigelse som Timelærer; men selv med at faa et Par Timer besatte daglig, gik det i Begyndelsen meget smaat. Skuffelse fulgte paa Skuffelse; men alligevel holdt han ud uden at tabe Modet, indtil endelig en privat Skole tilböd ham et Vikariat, som efter nogen Tids Forlöb blev til en fast og lönnende Ansættelse.

Her fölte han sig stedse draget nærmere til sine Elever og iagttog med dyb Glæde, hvorledes de med voxende Tillid og Fortrolighed kom ham imöde, hvorledes den gjensidige Kjærlighed gjorde Forholdet mellem dem varmere og inderligere. Vel fölte han ogsaa det alvorlige Ansvar, derpaa hvilede ham for de ham betroede Sjæle; men det vakte ingen sygelig Ængstelighed hos ham; thi det friske, glade Ungdomsliv, hvoraf han var omgivet, indvirkede ogsaa velgjörende paa ham og gjorde hans Sind lettere og freidigere.

Saaledes vare altsaa de mellemliggende Aar henrundne, og nu var det kun faa Timer siden, han var kommen tilbage til Hjemmet. Men der havde endnu ikke været Anledning til nogen fortrolig Samtale mellem ham og hans kjære; thi han havde ved sin Ankomst truffet hos dem en ung, der i Egnen ansat Embedsmand, som i den senere Tid stedse hyppigere havde gjestet dem, og da denne endelig gjorde Mine til at tage bort, havde han ved Afskeden givet Reidar en Kommission at udföre, som havde sat hans Sind i en saa heftig Bevægelse, at han for at have nogen Tid til at fatte sig gik i Forveien ud til Höien, hvorhen hans Moder og Helga havde lovet at fölge ham.

Nu havde han bragt de urolige Röster i sit Indre til Taushed og kunde med mandig Fasthed möde, hvad der maatte og skulde vare afgjort, inden han igjen forlod dette Sted, og han stod der tilsyneladende rolig og optaget med at betragte den livlige Scene nede i Dalen, da de to kjære Skikkelser nærmede sig ham; men endnu inden de havde taget Plads paa Bænken, sagde Helga ivrig: "Reidar, du har ganske vist noget vigtigt at meddele os; det har jeg tydelig fölt, lige fra det Öieblik du steg af Vognen."

Moderen sagde intet; men ogsaa hun saa alvorlig spörgende paa ham, og han svarede uden Ophold: "Ja, jeg har isandhed en vigtig Meddelelse at gjöre eder. Jeg haaber, at det Öieblik er kommet, da den Plan, hvorved vore Tanker i den senere Tid saa tidt have dvælet, kan realiseres."

"Kunne vi da virkelig faa en Folkehöiskole her paa Fagerlien?" raabte Helga henrykt.

Og Moderen foldede uvilkaarlig sine Hænder, idet hun sagde: "O, Reidar, skulle vi leve sammen, arbeide sammen, og det i vort kjære, gamle Hjem? Den Lykke har jeg ikke vovet at haabe paa."

"I vide, at det længe har været mit Önske og mit Haab", fortsatte Reidar med Varme; "men heller ikke jeg har turdet haabe, at det saa snart kunde blive til Virkelighed. Den væsentligste Hindring var jo, at jeg manglede de Pengemidler, som vare fornödne for at bringe Sagen igang."

"Og til at bruge de Penge, vi have i Sparebanken, dertil var du for stolt", sagde Helga i en Tone, som skulde være anklagende.

"Ja, dertil var jeg — — for stolt."

"Men er da denne Hindring nu bortryddet?" spurgte Moderen.

"Ja, det er den, dels derved at flere mindre Summer, som jeg havde anseet for tabte, uventet ere blevne indbetalte til mig. Og dels", vedblev han synlig bevæget, "ved de Vexler, jeg for faa Dage siden har modtaget fra — — —."

"Fra Amerika, fra Holm, det maa være fra ham", afbröd Helga ham med glödende Kinder og taarefyldte Öine. "O, jeg har altid været overbevist om, at han maatte angre den store Uret, han begik imod dig."

"Du har ganske Ret, kjære Helga, det var virkelig fra ham, og jeg vilde blot önske, at han lige saa dybt maatte angre, hvad han har forbrudt imod sin og vor Herre; thi der er Sandhed og Oprigtighed i den Maade, hvorpaa han udtaler sin Skamfuldhed og Sorg over sin Opförsel imod mig. Mit Pengetab haaber han med Tiden at kunne erstatte mig, og de Vexler, han nu sender, er den förste Afbetaling. Det var ikke med tomme Hænder, han forlod Europa, og som det synes, have hans Spekulationer i Amerika været heldigere, end de vare her."

Der fulgte en Pause, under hvilken de alle med dyb Bevægelse tænkte paa den Mand, der saa alvorlig havde grebet ind i deres Skjæbne. Der var den samme Bön i alles Hjerter, om at hans Anger maatte være sand og oprigtig, den samme inderlige Tak, fordi Gud saa naadig havde vendt Modgang og Lidelse til Held og Velsignelse.

Da Samtalen atter blev optaget, gik den snart over til en livlig Diskussion om de Skridt, der nu skulde tages, og blandt disse var ogsaa en Reise til Danmark, hvor nogle af de vigtigste Folkehöiskoler skulde besöges.

Imidlertid var Solen efterhaanden kommen dybere og dybere ned imod Horisonten, og den vestlige Himmel straalede i stedse mere glödende Farver, idet de lette Skyer, der omgav

Dagens synkende Konge, farvedes röde og violette og smykkedes med en gylden Kant. Endnu faldt hist og her brede Lysstriber henover Mark og Eng og over Söens Bölger, hvis skinnende Toppe hævede og sænkede sig, medens de krusedes af en sagte Aftenvind, der ogsaa satte Birkenes lange viftende Grene i Bevægelse og forhöiede det vexlende Spil af Lys og Skygge paa deres lövrige Kroner. Og det grönne Græsteppe syntes dobbelt friskt og saftigt, de menneskelige Boliger dobbelt venlige og indbydende paa disse begunstigede Punkter, paa Grund af den Modsætning, som de mörke Skyggepartier dannede til dem. En Maaltrost begyndte at istemme sin vemodige Afskedssang til den synkende Sol, og neppe havde den i nogle Minutter ladet sine blide Toner lyde, för en anden svarede den, derpaa en tredie, og nu fortsatte de smaa Sangere sin melodiske Samtale uden at overdöves af nogen Larm fra Menneskenes travle Virken; thi Stemmerne nede fra Dalen vare forstummede, og ogsaa vore Venner, der havde reist sig for at gaa ind, stod tause og grebne, medens Naturen med sin mægtige, i denne Stund saa blide og yndige Röst talede til dem.

Da Helga endelig med et dybt, lettende Suk lösrev sit Blik fra den rödmende Aftenhimmel, hvorpaa hun længe drömmende havde stirret, og vendte sig om, stod Reidar lige bag hende.

Hun havde ikke bemærket, at Moderen havde forladt dem, ikke det Blik af gjensidig Forstaaelse, som hun ved Bortgangen havde vexlet med sin Sön. Nu vare de to unge alene, og hun, der ellers altid fölte sig saa tryg og glad i hans Nærhed, grebes for förste Gang af en Fölelse af Uro, da hun blev det var. Udtrykket i Reidars alvorlige Öine, der hvilede paa hende, var heller ikke egnet til at gjöre hende mere rolig; dog gjorde hun et temmelig vellykket Forsög paa at skjule sin Forvirring og sagde med et Smil: "Om to Maaneder altsaa reise vi til Danmark?"

"Give Gud, at det maa blive saa. Men — jeg har faaet et Brev til dig, Helga."

Hun saa forundret paa ham; dog neppe havde hun aabnet Brevet og læst de förste Linier, för en brændende Rödme steg op i hendes Kinder og efterhaanden udbredte sig endog over hendes Pande og Hals. Brevet var imedlertid ikke meget langt og var hurtig gjennemlöbet; men da hun langsomt foldede det sammen igjen, var der foregaaet en mærkelig Forandring i hen-

dles Træk, og den heftige Rödme havde veget Pladsen for en paafaldende Bleghed.

Hvor gjerne end Reidar havde villet iagttage Udtrykket i hendes Ansigt, medens hun læste, havde han dog vendt sig bort, og nu da han atter fæstede sit Blik paa hende, sögte han forgjeves at læse i det bevægede Aasyn, hvilke Fölelser der opfyldte hendes Indre.

"Behöver du lang Betænkningstid?" spurgte han endelig med en Stemme, som han forgjeves forsögte at give den sædvanlige Fasthed.

"Nei", svarede hun langsomt, men tilföiede derpaa hurtigere, uden at hendes Blik dog vovede at möde hans: "Har du maaske lovet at tale hans Sag?"

"Behöver han nogen Talsmand?"

"Du svarer med et Spörgsmaal", sagde hun med Misfornöielse i Tonen.

"Han bad mig derom; men jeg svarede, at du neppe lod dig indvirke paa ved en saadan Anledning, og at her maatte dit Hjerte alene afsige Dommen."

"Deri har du fuldkommen Ret; men du har kjendt ham længere end jeg, hvorledes er din Dom om ham?"

"Han er en brav og forstandig ung Mand og i en god Stilling, hverken i hans Karakter eller Forhold findes noget, som taler imod ham. Imidlertid er mit Spörgsmaal endnu ikke blevet besvaret."

"I dine egne Ord ligger Svaret, da du sagde, at jeg ikke lod mig indvirke paa — en Talsmand er altsaa ikke fornöden."

"O", raabte han nu heftig, idet den möisomt tilkjæmpede Fatning begyndte at vige, "piu mig da ikke længere, men sig mig uden Omsvöb, vil han faa et ja eller et nei?"

I höieste Grad overrasket hævede hun Öiet op til ham, men sænkede det lige saa hurtig, og Farven kom og gik paa hendes Kinder, da hun forvirret svarede: "Nei — naturligvis. Kunde du tvivle derpaa?"

"Ja, gid jeg ikke havde kunnet det; thi disse Öieblikke have været forfærdelige. Helga, er det först nu, at du lærer at forstaa de Fölelser, som i flere Aar have boet i mit Bryst; men som jeg erkjendte det for min Pligt at skjule, indtil du kunde skjænke mig den Tillid, jeg ved mine tidligere Forvildelser maatte have forskjertset? O, jeg har elsket dig saa höit, saa inderlig, fra den Stund jeg först ret lærte dig at kjende,

og nu er min Lykke her i Livet afhængig af, om du kan gjengjælde min Kjærlighed, om du i Sandhed vil være min Moders Datter, min dyrbare, elskede Hustru?"

Der kom intet Ord over hendes Læber; men der laa en vidunderlig Veltalenhed i det Blik, som saa bly og dog saa kjærlig og tillidsfuldt mödte hans, og Pagten var sluttet.

Det Haab, der længe havde tilsmilet det kjærlige Moderhjerte, blev saaledes ikke skuffet. Hver Frygt, for at en Fremmed kunde træde forstyrrende ind mellem de tre saa engt forbundne Hjerter, var forsvunden — et Hjem skulde nu og altid omslutte dem.

Her ender vor lille Skitse, skjönt Reidars Liv endnu ikke er endt, og saaledes heller ikke hans Strid, saavel mod Fienden i hans eget Bryst, som imod alt usselt, lavt og usandt, der rörer sig omkring ham. Nei, han staar endnu midt i Kampen og er fuldt beredt til at udkjæmpe den; thi han ved, hvor han skal söge Kraft og Mod, og tvivler ikke om den gode Sags endelige Seier, selv om hans Virken for den skulde være uden synlig Frugt eller Resultat.

Han arbeider for at udbrede sand Oplysning, Kjærlighed til Fædrenelandet og dets Institutioner og en sund og klar Opfatning af dets Forhold, og medens han med ligesaa megen Varme, Iver og Udholdenhed som de mest begeistrede af dem, der stræbe henimod det samme Maal, söger at vække Sands for höiere Interesser, for et rigere aandeligt Liv der, hvor Omsorgen for det daglige Bröd, eller Higen efter og Arbeide for materielle Goder synes at have været altfor overveiende, söger han at udfylde den Klöft, som adskiller de udannede Klasser fra de dannede.

Han fortæller ikke Bönderne, at de alene udgjöre Folket, og at Embedsmændene, hvoraf jo ogsaa en stor Del er udgaaet af deres Midte, udgjör en fra dem forskjellig Kaste. Heller ikke opregner han alle de Synder, som disse skulle have begaaet imod dem; men han lærer dem at fordre lidet af andre, men meget af sig selv, med Alvor klargjöre sig Fædrenelandets Krav til hver enkelt Borger, og saa stræbe efter værdig at udfylde den vigtige Plads, de i Virkeligheden indtage i vort Samfund.

Naar han alvorlig dadler den overhaandtagende Luxus, taler han ligesaa varmt for streng Orden og söger at vække sine Elevers Skjönhedssands, idet han tillige viser dem, hvorledes man kan gjöre sine Omgivelser tiltalende for Öie og Sind uden at afvige fra Simpelhed og Tarvelighed.

Han advarer dem indtrængende imod at betragte de Sysler, de hidtil have været henviste til, som ringe og underordnede, da Hensigten med at skaffe dem en större aandelig Udvikling netop er at give dem et klarere Syn for de Midler, hvorved disse paa bedste Maade kunde fremmes, og at adle den daglige Gjerning ved at vise Maalet, hvortil der arbeides, som et höiere og helligere.

Vigtigheden af den bestemte Gjerning, den Mission, som Herren har givet hvert enkelt Individ at udföre i Livet, hvor ringe hans Evner, hvor indskrænket hans Virkekreds end kan synes at være, forstaar han med ildfuld Veltalenhed at lægge dem paa Hjerte, og om den Velsignelse, der ligger i ethvert Arbeide, som gjöres i den rette Aand, har hans egen Erfaring lært ham at tale varme, overbevisende Ord.

Lykkelig som faa i sin huslige Kreds, finder Reidar der Husvalelse og Tröst, naar Modgang og Skuffelser for en Stund gjör ham nedtrykt og bedrövet. Og Moderen og Helga ere ikke örkeslöse Tilskuere ved hans Strid — de kjæmpe med, altid i samme Aand, skjönt ikke ganske paa samme Maade som han. Deres kvindelige Virken er mere stille, bliver mindre bemærket, bestaar mere i Exempel end i Lære, men er derfor ikke mindre heldbringende, mindre indtrængende og indflydelsesrig.

---

25. Ett Bud.

(Fritt efter en amerikansk tidning.)

Räck mig din arm, ty jag är svag.
Med oläkt sår och blodig skrud,
Jag färdats genom natt och dag,
Att bära fram ett bud.

Se dit! — ett gammalt grått "chateau",
Med skog och park och flod —
Dit var det som han bad mig gå,
Kamraten, käck och god.

Och jag gick dit — men jag är svag!
Hans svärd — en lock utaf hans hår —
På slottets port se'n blott ett slag —
Och för hans mor jag står.

Högburet hufvud, smärt gestalt,
I ögats dunkla djup *hans* blick,
Allvarlig hållning, och i allt
En krigarmoders skick.

Hon grep ett stöd och såg mig an;
Den blicken går ej ur mig se'n.
»Min fru, ett bud....» ej mer jag hann,
Hon mig förstått alltre'n.

Och svärdet till sitt bröst hon drog,
Och händren sakta vred,
Men när hans mörka lock hon tog,
Då sjönk hon maktlös ned.

Bort till en stol jag henne bar,
Der satt hon, tårlös, blek;
Då hörs en stämma, mjuk men klar,
Bland barnaskratt och lek.

Det var som vek hvar droppa blod,
Som i den gamlas anlet' fanns:
En mor, ett barn, på tröskeln stod,
Jag visste det var hans.

Jag flydde, men förnam likväl,
Den första smärtans vilda skri;
Det gick mig genom kropp och själ —
Men nu är allt förbi.

Räck mig din arm, ty jag är svag.
Med oläkt sår, i blodig skrud,
Jag färdats genom natt och dag,
Att bära fram hans bud.

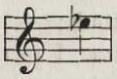

---

26. En blick i det inre af Frankrike vid början af innevarande århundrade *).

(Ur brefsamlingen på Gustafsvik.)

N:o 1.

Paris den 1 Maj 1802.

Min gracieuse Herr Ryttmästare!

Jag förlåter Herr Ryttmästaren gerna den misstanken att jag möjligtvis skulle kunna vara lat i Paris; jag vågar inte påstå att icke anledningar till en sådan förmodan skulle kunna uppsökas. — — Måtte jag så visst kunna vänta förlåtelse för min försumlighet att ej förr ha skrifvit. Mången skulle anse första 5 månadernas vistande i Paris vid 21 år som ett gällande skäl för alla försummelser; ty värr är jag ej af samma tanke. — — Paris är annars ett så faseligt ställe för dissipationer att man omöjligen kan svara för sig sjelf; och man må anse sitt öde ganska mildt, om det tillåter en att passera dagen efter den föresatts man gjort sig om morron — n. b. om denna föresatts haft det minsta nyttiga föremål. — — Ändtligen har jag sedt de stora män, hvars bragder dömt till en evig glömska allt hvad verlden hittills beundrat som odödligt. Jag har blifvit presenterad för Bonaparte och talt vid honom; hvem skulle ha sagdt det i fjol våras när Herr Ryttmästaren af sin vanliga grace för mig hjelpte den svaga convalescenten att gå till Humlegården. Bonaparte är lik ingen af de portraiter jag sedt i Sverige af honom; här som man ser tusentals gravyrer, statyer och byster af honom, finnes knappt mer än ett enda som är likt; och ändå är det ganska illa gjordt och har endast den stora meriten — likheten;

*) Se "Ett besök i Vermland" sid. 185.

sjelfva Davids stora tafla är ej lik. Han var den dagen jag blef presenterad vid ganska godt humör, ganska nyt och vänlig. — Låga förtalare, som uppsökt allt för att minska hjeltens ojemförliga storhet, ha ofta utspridt att han vore af ett så tvärt och trögt sinnelag att man aldrig sedt honom nyt; — det är högst orätt berättadt; — jag har ofta sett honom glad och äfven hört honom skratta. I förra veckan blef jag presenterad för general Berthier, samt har sedan varit hos honom på en stor bal och assemblée, hvarest var nästan allt märkvärdigt folk, som fanns i Paris. Han sjelf är en liten karl som ser ut att vara emot 40 år, med opudradt hår och ganska svartmuskig; när jag blef presenterad sade han väl några ord men sedan intet; och jag vill visst intet begära att en så stor man skulle hafva brydt sig om en så liten varelse som jag. Hos honom voro general Mac Donald, Marmont, Andrassy, Junot, commendanten i Paris; andra konsuln Cambaceres, prinsen af Oranien; gref Scheimmelphenninck samt de flesta andra utländska ministrar; för detta krigsministern Narbonne; flera märkvärdiga lärda. Fru Stael var der, också unga Beauharnais. General Jauberts enka, som var nyss gift när hennes man blef skjuten, är ibland de intressantaste qvinfolk jag sedt i Paris, — — om det intet lät underligt skulle jag påstå att jag gör mer än mången vid mina år skulle göra i Paris — och framför allt mer än hvad de som kännt mig i Sverige kunna förmoda; men jag tvingar mig sjelf att ej låta ett tillfälle gå förbi som aldrig i verlden kan återkomma.

Sedan Bonaparte gifvit sitt land åter det enda som kan göra ett land lyckligt nemligen religion ha ännu flere blifvit honom af hjertat tillgifne och jag hoppas att franska nation måtte snart hysa ganska få som misskänna denna stora mans värde. Ett enda skrik hördes altjemt från Hôtel och till kyrkan och på samma sätt hem igen då han for till Te Deum.

— —

N:o 2.

Från A. Pontoppidan; utan dato, men synbarligen skrifvet vid samma tid som det föregående.

Min smucke Here.

Jeg börjar med att bedja om tillgift för alla de fel som fva uti mitt bref, ty det är så längesedan jeg skrifde svenska

att det blir mig ett ganska svårt studium att sätta ihop ett helt bref; men som min goda Rittmeister är litet vander vid mina kråkafötter, så kan han ändå kanske förstå dem.

Under den tiden jeg varit här, har ganska stora händelser tilldragit sig, och i den allmenna ton skett en så stor förändring att man skall ha vart ögonvitne till tro det. Då jeg först kom in i landet var alt medborger; alle hade cocarden, till och med fremder kalldes citoyen då posten viserades at Prefecterne. När jeg i Paris fick af policen min carte de sureté, var jag der kallad le Sieur. I Forstaderne kalla sig ännu sämre Folk medborgare, men i sjelfva Byen aldrig; när Soldaterna vid Hayer och Parader går på med kolfven i högen för att göra rum åt någon General eller stor man, nyttja de kun ordet citoyen att trösta dem som kunna ha fådt något duktigt rapp. Bland bättre folk är det numera ett öknamn, om det ej säges på raillerie. Franskerne kunna intet lefva uden at göre historier och ridiculisere alt, och de hemkomne herrarne bidraga ej litet dertill. Hans (Bonapartes?) resa till Lyon och det brillanta sätt huru han der blef emottagen, gaf ett rikt fält dertill. Presidentskapet tycktes ej om — strax gjordes utläggelser huru han äfven ville taga Holland, göra altihop till Kejsardöme.

För att göra ett vackert Torg utanför Thuillerie slottet, hafva alla husen blifvit nerrifne på de 2:ne gator som nu formera torget. De som ej älska Regeringen påstå att husägarne fått befallning att på egen kostnad rifva ner deras hus, så kärt dem är att behålla sten, hvaraf de varit bygda. — Louvren har sedan Revolutionens början varit bebod af Artister och Lärda, de ha nu måst flytta derifrån emedan som det säges Bibliotheket skall dit. Många påstå att det skall bli caserne. Somliga Maalare ha fått boning på andra ställen. Det berättas att general Mac Donald, som förr varit minister hos oss i Köpenhamn, haft en intrigue med en Maalaredotter, samt huru han skaffat Fadren en pension af 100 Louis och ett logement i något annat hus. De äro annars möet onde paa generalerne, som de påstå ha stulit fasligt.

Föra chefen för consulargardet general Lannes lär ha varit på balance på en faslig summa, förste Consuln har varit fasligt förtörnad på ham, men Augerau ställde saken väl igen, och betalte för Lannes, som dock miste sin syssla och blef bortskickad som minister. Augerau lär vara den enda nästan som tagit ifrån Trouppen, alla de andra ha gjort sina rikedomar af fiendens land,

och de grufliga presspenningar de der gordt. Massena är rikast, också är här ett ordspråk, att det har intet alla Massenas pung. Jag har hvarken sedt Massena eller Berthier. Meningarne äro olika om Berthiers mérite och till och med om hans bravoure. Massena är missnöjd, är mest på landet. Han anses allment som en oändligen slug man; som han tillika är möet rik så kan han vara farliger. Alla höj och låg håller af Moreau; han är tranquille på landet, älskar möet jagt och qvinfolk. Han är gift med en ung smuk kone, som är elak och capricieuse — den store Moreau låter cujonera sig af en 19 års flicka; man drar deraf den klara slutsatsen att han ej vore vuxen att regera. Alla äro dock öfverens om hans ojemförliga militairiska talent samt att det är en hederlig karl. — För några månader sedan speltes på Theatre Français, en pièce, som kallades Stuart i Skottland, som har varit möet anständig, full med tillämpningar på nuvarande ställning, samt all omsorg gjord att göra Pretendenten intressant. Andra Representation var Bonaparte sjelf der incognito. De dumma emigranterna voro där hoptals och applauderade och skrikde så att det nödvändigt skulle göra uppseende. Auctorn blef skickad bort i Landsflykt. En annan liten pièce speltes ungefär på samma tid på en annan theater och kalldes Antichambre och hade afseende på de *nya* förnämas uppförande mot sämre folk — —. Piècen blef strax förbjuden och Auctorn blef kun skickad till en hamn till att deporteras till S:t Domingo, men det säges att det var genom andra Consulns Cambaceres intercessio, som han fick nåd. Nu maa ingen theaterdirecteur understå sig att låta uppföra en pièce, som ej varit censurerad. Hr La Harpe är ett oroligt hufvud — före revolutionen var han Philosoph, skref mot religion och kongamakten, nu disse siste åren har han och några flera skrymtare (bland hvilka må äfven blifva nämnd Sicard, abé de l'Epées efterträdare) afficheradt en så gudelig vandel. Under denna larf ha de fört en correspondence emot regeringen — et af dessa bref som kommit i händer på den förste Consul har verkat att La Harpe blef förvist att ej komma på vissa mils afstånd från Paris. Sicards merit och nit för de döfva och dumba, lär ha frälst honom från samma öde. Emigranterna tyckas dock hafva dragit öronen åt sig, sedan deres sista misslyckade försök, och det till den grad, att Baler och Calaser som i den väfvan voro arrangerade dem emellan, blifvit inhiberade af fruktan att det kunde uttydas som oloflige sammankomster. Det berättades då att fru Staël var med och att hon

skulle bortskickas, men hon är ännu qvar: Hennes nuvarande riddare är en tribun som heter Benjamin Constant. Det säges att hon är med öfverallt fast hon är surveillerad af Policen.

Af de revolutionaira bödlarne äro åtskilliga glömda af alla, andra i honneur, och somliga till och med employerade såsom capabla karar. —

General Santerre har ett hus bredvid tempeltornet; men han törs ganska sällan vara i Paris, utan bor på en liden gaard uden för Byen. Han skall låta ge sin son en ganska god education, och söka inplanta i honom helt andra principer än dem han sjelf handlat efter. Barrère vet ingen hvar han är. Sieyes, Garot äro senateurer. Barthelemy är också uti Sénat Conservateur. För en tid siden blefvo Ambassadeurer averterda, att deres Fruer, och andra utländske Fruer af condition, kunde på utsatt timme få blifva presenterade åt fru Bonaparte. M:me Lucai som föreställer öfverhofmästarinna och är gift med Prefet du palais var den som presenterade för fruen, som lät först vänta på sig, kom sedan ner och gaf en liten cour och gick sedan ifrån dem. Detta blef sedan på ett verkligt oanständigt sätt utmåladt i engelska papperen, samt huru man hoppas att engelska Fruar som äro i Paris icke hade låtit presentera sig för fru Bonaparte, som var nämnd med ganska fula termer, som rappellerade hvad hon förr varit. Förtretad häröfver skickte han efter den engelske gesandten m:r Jackson, och fordrade af honom att han skulle göra föreställningar att avisan The Times måtte bli förbuden i sjelfva England. Jackson svarade att kungen i England inte hade rättighet till ett sådant förbud, utan att det tvärtom kunde hända honom sjelf att bli så handterad af en avismakare. Men han rådde B. att stämma Redacteuren af The Times, för att bevisa honom vid domstolen att han haft orätt, eller ock att här som friheten är i flor, han kunde förbuda Engelska Tidningarnes införssel och skicka dem till Templet, som sålde eller läste dem. Detta är väl non plus ultra af Engelsk impertinence. Engelska papperen voro kuns någon tid förbudna, men äro nu åter tillåtna.

Gudsfruktans seger öfver förnuftet är ingen nyhet mera. I tysthet skratta de fleste åt de farcer som nu åter kommit en vogue, men finna dock att det nödvändigt är uti ett land. Det säges att många hade önskat att Protestantiska Läran hade blifvit rådande. I vintras såldes här böcker som voro ganska ogudaktiga, nu deremot vimla alla Boklådor af le Christianisme på alla sätt varierad, samt möbelbodar af Bronze Crucifixer. Om

det bara blef mod att tillbedja faen skulle de Franske straxt göra det med enthousiasme. I söndags var andra Consuln Cambaceres och hörde messan. Biskoppar invigas hvar helgedag. I går afton utkom Senats Consultan om Emigranternas återkomst. En allmen amnestie är beviljad med några undantag, såsom de som tjenat emot republiken, eller utgjort prinsarnes hof, sedan de flyktat från Frankrike; Biskoppar, som ej velat ge sin demission godvilligt få intet eller komma in. Menon (?) väntas hit — — ingen vet om han blir väl eller illa emottagen. Det stora skriket när de foro till kyrkan, som omtalas i avisorne, var som på andra ställen nästan endast af vissa groupper som skreko under det massan teg stilla.

I ingen monarchi maa man kunde se sådane smickrelser, som här göres till Bonapartes ära — de flesta äro dumma — det bästa af dem är hvad de satt under ett portrait: un soldat tel que lui peut très bien prétendre — à gouverner l'état, quand il sût le defendre. Jeg kan intet neka att jeg är nästan af samma tanke.

Så fort jeg kommer hem till Kjöbenhavn så tänker jeg göra en resa till Stockholm — — Jeg hoppas då få se min goda Rittmeister, om han kommer ihåg sin gamle Medicus, som hjelpte honom i sin nöd i Kjöbenhavn. — Jeg hoppas att den lille Rittmeister sedan aldrig varit så illa ute. Ödmj. tjenare

A. Pontoppidan.

N:o 3.

London d. 17 Juni 1802.

— — — — — — — — — — — — — —

Uttrycket: *ej gifva efter Paris uti medborgerlig lycksalighet* hoppas jag måtte vara nog modeste tilltaget, ty alla dem som komma från Paris måtte kunna intyga, att dertill fordras icke mycket. Fransosernas lyckliga glättighet garanterar från en viss grad af olycka, men det är ej efter den allmänna glädjen man skall jugera lycksaligheten. — — — Man behöfver ej göra ett långt vistande i Frankrike för att blifva varse ett missnöje med hvad som skett och ännu sker, det är intet mera ett espiegleri att tala om la Cour de France och la famille Royale, sedan hos Bounapartes går alldeles till som i l'ancien Régime. — Främ-

mande ministrar blefvo vid en cour i våras tillsagda att Bounaparte skulle ej vara emot, om de uppvagtade hans famille, hvilket genast verkställdes till och med hos Fändrik Hieronymus eller Bounapartes yngste Bror, Jerome, en 17 års pojke, som är uti marinen. A propos af Hof — på den stora grillen till Thuillerierne voro förr frihetsmössor, nu ha Bronstuppar blifvit ditsatta i stället. Man glömde ej att par Calembour säga: *il faut bien des coqs dans une basse cour.*

Proposition om Consulatet på lifstid var förutsedd men väntades ej så snart — den gjordes också verkligen i en tid då mycket missnöje hördes öfver brödets dyrhet, som aldrig i verlden varit så dyrt till och med under Revolution. Det fria franska folkets nya invention att votera, gör att detta för dess souverainetet så nyttiga project aldrig kan misslyckas. Herrar citoyens ha rättighet att (på listor som derför i alla Prefecturer under en viss tid äro framlagda) skrifva sina namn, och derbredvid teckna ett fritt *nej* eller *ja* efter sin öfvertygelse. — Man tyckes märka, att aldrig någonting verkat så mycken enighet i tänkesätten, som denna lyckliga uppfinning. I Tribunatet var ej mer än den enda Carnot emot propositionen, han sade sig alltför väl veta, att han med detsamma undertecknade sin Deportation. Man svarade att i det fallet var det ej den första han undertecknat. — Ungefär samma dagar voteringarne började, kom der ut ett märkvärdigt papper kalladt Mon opinion sur la récompense due à Bounaparte. Auctorn uttrycker lifligt huru han finner att Consulatet på lifstid är en belöning aldeles intet svarande emot de tjenster man har att tacka Bounaparte för; han påminner sedan Gallerna huru nu då deras gränsor äro vida större än de voro i deras förfäders tid, de aldrig kunna anförtro Regeringen i bättre händer än åt den *Titus*, som nu styrer dem; samt förklarar slutligen sin önskan att Franska Folket förklarar Bounaparte Empereur des Gaules med arfsrätt i sin familj. Detta Documentet blef förbjudet att säljas och det sades att Policen confiscerat exemplarer, men Bokhandlarne, som i början sålt den för en sous, sålde det sedan 5 sous och afsättningen föröktes som priset. Författaren blef gripen, men man hoppades, att hans lif ej står i fara. Att intet hela Nation är af Hr Aynals tanka torde följande lilla vers bevisa:

Peuple Avili, peuple sans force,
Cesse de vanter tes succès!
Qui peut ramper aux pieds d'un Corse
Est indigne d'être Français,

Heureux brigand, mais non grand homme
Il s'enrichit de tes revers
Et s'allie au Prêtre de Rome
Pour river à jamais tes fers.

Alla de heliga ceremonier, som blifvit en följd af Alliancen med Påfven och Concordatet, kalla de förhärdade syndarne för Capucinader. Det 19:de Dragonregementet, som låg i Paris, anhölt hos Bounaparte att slippa få sina standarer helgade. Flere Regementer i Provinserne hafva gjort detsamma. 19:de Dragonregementet blef bortskickadt ifrån Paris, men ännu vid vår bortresa voro inga fanor helgade, och det torde kanske glömmas bort till nästa krig, då det nödvändigt måste ske, om ej Herren skall taga sin hand ifrån dem.

Af alla de rygten man hört i vinter är säkert intet fjerdedelen sant. Öfverste Fournier är den enda man med säkerhet vet vara på Temple. — Regnier är förvist. — Det var ett ganska onödigt besvär att rifva ned bastiljen ty sådane byggnader får man alltid och namnet Temple eller Bastille måtte göra de inspärrade Medborgarne detsamma.

Om jag visste någon god vän, som tänkte skrifva öfver Frankrikes närvarande ställning, skulle jag kunna tjena med valspråk öfver hans verk: à la liberté près vous y serez parfaitement libre.

Jag var på Théatre Vaudeville i Paris när en pièce gafs, hvarest detta uttryck sades helt behändigt utan att tyckas ha illusion (allusion) på någon ting. En fransos, som satt bredvid mig, blef utom sig och började ropa c'est comme nous! flere gånger, och det så högt, att de omkringsittande alt för väl kunde höra det. Utan att ha varit i Frankrike är det omöjligt att tro huru man där vid hvarje steg råkar folk af alla stånd, som låta höra saknad efter l'ancien Régime, och som säger sig skämmas öfver Revolution. Man behöfver blott nämna Henrik IV så rodna Fransoserne öfver att ha skymfat minnet af sin största och bästa regent. Folk som ej personligen lidit af Revolution, unnade ändå heldre rikedomen åt Les Grands Seigneurs, hvars lyx sysselsätter en mängd menniskor, som nu ej ha annat val än svälta ihjäl eller stjäla, åt folk som antingen åt en genom education förfinad smak, eller af vanité, embellerade landet och uppmuntrade konsterna, än åt les nouveaux riches, hvars enda sätt att jouera af de omåttliga rikedomar de genom andras svält samlat, är att nu sjelfva äta och dricka. — Man svarar mig att

de skola med tiden låta gifva god education åt sina barn; ponera detta vore möjligt, så blir hela resultatet att det kommer tillbaka till det var förut, och hvarför äro då millioner menniskor uppoffrade? Tror man att les nouveaux régimes store män äro mera anständiga emot småfolk som behöfva söka dem, så bedrar man sig; ty aldrig i verlden ha les antichambres varit uppfyllda som nu i Paris, och flere hommes en place gifvas som det är alldeles omöjligt att approchera. Kom sedan ihåg att auctorn till theaterpiècen l'Antichambre blef landsförvist.

Jag begär intet att tit. skall tro hvad jag säger om uselheten på landet; flere hafva kommit hem och upphöjt välmågan till skyarne; jag råder således att vänta flera resandes intygan, ty det är verkligen förlåtligt att intet tro det jag säger att (näml.) hela byarne, man ur huset, belägra en resandes vagn för att tigga. Friska menniskor af begge könen springa hela mil bredvid vagnen; de äro gröna i ansigtet af svält. Jag vill anföra tiggrarnes svar, då man frågte dem hvarför de ej arbetade sig till födan. — De sade att förr då hårda år inföllo hade de alltid arbete på Herrgårdarne, men att de nuvarande egarena kjört bort ifrån gårdarne alt folk som intet oumbärligt behöfvas för att bruka dem. — Ån ha fabriquer stadnat och gjort flere hundra personer sysslolösa; än är det nationalgods hvarest intet arbete göres, ty ingen vill kosta på en jord, hvars besittningsrätt är så osäker. Det är en otrolig skillnad i priset mellan de gods som varit confiscerade, och de så kallade biens patrimoneaux; också när dessa senare skola säljas utsättas alltid med stora bokstäfver denna qvalitet på affischerna. Uselheten är väl intet lika stor i alla trakter — — —

Barriererne voro ibland de stora griëfer man i l'ancien Régime hade att tala på; de voro då aldrig så dyra (?) som nu; jag tycker det är en god idée af en fransos som kallade dem *la liberté des rantes.* När man kommer från Frankrike hit, tycker man det är synd att ej fransoserne äro lyckliga. Dessa äro artiga, förekommande och aimabla emot hvarandra, och emot utländningar isynnerhet. Det finns ingenting i Paris som ej en utländning får se för intet. Utom fabriquerne, dit ingen knappt arbetarena sjelfva få komma in, är här intet att se hvad les beaux arts beträffar; och det lilla som är, visas alt à prix fixe. Med ganska få undantag kan man säga som neapolitanska ministern Carraccioli sade om denna staden: qu'il n'y avait rien trouvé de poli, excepté l'acier.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Jag ber Herr Ryttmästaren ej anse det som tecken till elakt hjerta, att jag adresserar honom detta ofantliga bref; det har dock ej så alldeles skett utan uträkning, ty nu hoppas jag Herr Ryttmästaren måtte vara kurerad för att begära få se min Journal när jag kommer hem. — — — Det har grämt mig att höra huruledes som inom Götha Gardie kunde finnas en gnista af olydnad. Det kallar jag en ofrom själ att kunna störa en resandes lugn med sådana noveller. Min admiration och min vördnad för Herr Ryttmästaren upphöra ej en gång, då den lekamliga delen af mig sjelf lägges i grafven.

— —

---

27. Trenne af Amerikas ledande qvinnor.

III.

Alice Cary.

Född 1820; död 1871.

Den 14:de sistlidne Februari i New York var en kall och stormig dag; klockan ett på eftermiddagen, då eljest alla tankearbetare äro i full verksamhet, sågs i "fremlingskyrkan" (Church of the strangers) i Mercer Street en utomordentligt talrik församling af män och qvinnor, de flesta kända såsom mer och mindre utmärkta skriftställare. De stodo der, alla sörjande, kring de jordiska qvarlefvorna af en qvinna, som aldrig egt en fiende, och hvars lif varit ett offer af goda handlingar och goda ord. Det var Alice Cary, ett namn, säger en af hennes biografer, som doftar af allt hvad ljuft och ärligt och rent och qvinligt heter. Om få skriftställare kan man säga så som om henne, att hon ej skrifvit ett ord eller en rad, som hon i dödens stund hade velat utplåna. Och dock säger en annan af hennes minnestecknare: "Vi kunna umbära diktaren, ty hennes verk skall lefva; men det är hårdt att förlora qvinnan. Hvarje minneskärt drag af hennes älskliga karakter gör det hårdare för dem som känt henne, att mista henne." Alice Cary synes hafva varit ett finsträngadt väsende, känsligt för hvarje rent qvinlig instinkt

och mäktigt att fatta och återgifva de högsta tankar. Men hon var mer än detta — *hon var älskad.* Det felades henne hvarken hedersbetygelser eller utmärkelser. Både i den nya och gamla verlden var hon erkänd såsom en diktareande af ljufvaste och renaste art. Men andra skalder hafva vunnit lika mycken ryktbarhet; få qvinnor så mycken kärlek.

Viljestark utan att vara sträf, ömhjertad utan att vara svag, förblef Alice Cary alltid på sitt eget stilla sätt en kämpe för det rätta. Hennes fina instinkt för det passande dämpade dock hennes entusiasm. Hvarhelst hennes penna banade sig väg spårades dess inflytande i ädlare rörelser och renade känslor; men på alla som personligen kände henne verkade hennes inflytande ännu kraftigare och mera omedelbart. Högt stod hennes snille, men högre dock hennes hjerta. Hennes lifsuppgift låg klar för hennes egen såväl som för hennes vänners blick. Den var att odla och rena den amerikanska qvinnan. Och hon fyllde denna sin uppgift, ej blott med sin penna, utan med den ännu oemotståndligare makten af sitt personliga väsende.

"Gradmätaren af en qvinnas värde", sade hennes själasörjare i de enkla graforden, "är antalet af hennes qvinliga vänner. Mannens kärlek för qvinnan ligger i blotta naturen, qvinnans kärlek för qvinnan är intyget om hennes verkliga älskvärdhet."

Alice och hennes syster Phœbe, som troget delat hennes arbete och fått sin andel af hennes utmärkelser, härstamma från en gammal ansedd slägt. Familjetraditionen nämner såsom dess stamfader en viss Robert Cary, som under Henrik V tappert kämpade mot och besegrade en öfvermodig spansk riddare, hvilken utmanat hela Englands ridderskap till envig. Med full visshet åberopar den dock den ädlare härkomsten från Walter Cary, en fransk hugenott, som för sitt samvetes skull öfvergaf fosterlandet och bosatte sig i England. En son af denne Walter emigrerade till Amerika ungefär samtidigt med "Majblommans" pilgrimer, och af honom äro de tvänne systrarna afkomlingar i rätt nedstigande linie.

Alice Cary föddes 1820 på sin faders landtgård några mil från Cincinnati i Ohio. Syskonkretsen utgjordes af sju systrar och en bror, alla nu aflidna utom Phœbe. Hemmet var fridfullt och anspråkslöst. Döttrarna erhöllo en så pass god elementarundervisning som föräldrarnes begränsade tillgångar medgåfvo. Alice och Phœbe började skrifva poesi, den första redan vid 14 den andra vid 17 år. Länge skrefvo de blott för ro skull;

först 1850 utkom i Philadelphia en volym af de båda systrarnas dikter. Följande året utgaf Alice den första serien af sina "Clovernook Papers", bestående af skizzer och uppsatser på prosa, med stoff ur hennes eget hemlif. Arbetet såldes i flera upplagor, hvaraf en i England, och amerikanska såväl som engelska kritici förenade sig i lofprisandet af friskheten och skönheten så i stil som innehåll.

Omkring denna tid flyttade de båda systrarna till New York, der deras hus vid "Twentieth Street" snart blef samlingspunkten för deras talrika vänner inom den literära och artistiska verlden. Dessa utgjordes af personer af de mest skiljaktiga skaplynnen och lifsriktningar: den djupe tänkaren, den qvicke skämtaren, den svärmande diktaren, den pröfvande granskaren; — verldsberömda storheter och namnlösa nybörjare, rika och fattiga, ödmjuka och stolta; folk af de ytterligaste opinioner och folk som ännu ej bildat sig en opinion; religionssvärmare och tviflare — alla möttes de i de båda systrarnas vackra och gästfria hem såsom på neutral mark, värderade för hvad de *voro*, aldrig förkättrade för hvad de trodde.

Systrarna Carys uppträdande i den literära verlden i New York skedde under beskydd af en inflytelserik person, Mr Greely. Men om de ock till någon del haft denna omständighet att tacka för sin framgång, kan dock deras stigande makt öfver publikens hjerta under hela tjugo år endast tillskrifvas deras personliga begåfning och den trohet hvarmed de användt densamma för de ädlaste och renaste ändamål.

Den första diktsamling, som bar ensamt Alice Carys namn, utkom 1853 under titeln: "*Lyra and other Poems*" och tillvann sig stort bifall. Redan 1855 måste en ny upplaga utgifvas, tillökad med en längre dikt: "*The Maiden of Tlascala*". Hennes första roman: "*Hagar, a story of to day*", upptagen såsom följetong i en tidning, utgafs i bokform 1852; Den andra: "*Married not mated*" utkom 1856, och den sista: "*The Bishops son*" 1857. Hennes "*Pictures of Country life*", utgifna 1859, rönte det gynnsammaste emottagande så väl i England som i Amerika. Dessutom gaf Alice Cary rika bidrag till flere af Amerikas bästa vecko- och månadsskrifter, "och vi veta alla," säger en minnestecknare, "hvilket varmt emottagande de rönte hos det stora flertalet af hennes läsare". År 1866 utgaf hon en volym "*Lyrics and Hymns*", hvilka året derpå följdes af "*Lovers Diary*" samt "*Snow Berries*", *a Book for Young Folks*".

"Mången af de kringstående," sade den värdige prestmannen vid hennes bår, "torde säga vid sig sjelf: Jag önskar jag kunde skrifva så vackert och så lätt som hon." Hon skref dock ej så lätt som man är böjd att tro. För Alice Cary var i sjelfva verket ingenting lätt, utom att tala sanning och älska sina vänner. Allt hvad hon skref var ett alster af träget, allvarligt arbete. Ända till de sista ögonblicken af sitt lif var hon en trogen, outtröttlig arbeterska, omsorgsfullt sträfvande att odla sig sjelf. Efter hennes död fann jag i hennes låda ett papper, fullskrifvet med stor, utomordentligt tydlig skrift. Alice hade en dålig, svårläslig handstil, och det kunde således ej vara hennes, tänkte jag. Så var det likväl. Hennes syster berättade nämligen att då hon blef för svag att röra pennan som förr, begynte hon dessa barnsliga skriföfningar för att på nytt lära sin hand att bilda bokstäfverna. Sålunda arbetade hon till det sista, ej blott med tanken, utan ock med handen."

Hon var dock icke af dem, som tro att arbetet är allt eller att det kan ersätta snillet eller diktare-gåfvan. Men hon kände djupt för de många andeligen stumma, som gå missförstådda genom verlden.

"Jag tror", säger hon på ett ställe, "att de sköna syner skalden eller målaren återger och lemnar menskligheten i testamente, till en ständigt flödande glädjekälla, ofta i ungefär samma skepnader föresväfvat den okunnige och olärde, hvilken, beröfvad så att säga det yttre verktyget för meddelande, var ur stånd att framlägga dem på duken i all deras formskönhet och färgprakt, eller fängsla dem i ett odödligt qväde. Nej", fortfar hon, "jag kan ej uppgifva det trösterika hoppet att vi i andra verldar, i en hänsvinnande framtid, skola få se lysande skaror af sådana som i döden återfunnit sig sjelfva och fått makt att uttrycka hvad som här låg stumt inom dem; sköna själar, hvilkas kroppar voro deras fängelser, som gingo stammande och rådlösa bland sitt slägte, bärande i enslig tystnad olyckan eller föraktet, allt under det de i sin fruktansvärda förensling hade fullt medvetande af att tillhöra slägtets utkorade."

I religiöst afseende var Alice Cary, i tro och handling, på en gång frisinnad och fast. Utan att någonsin påtvinga andra sin öfvertygelse, var hon sjelf aldrig utan en sådan; och mycket af hvad hennes lif hade älskligast och mest upphöjdt egde sin rot i hennes herrliga tro på Gud och på en verld bortom denna. Detta lifvet, med allt hvad skönt som dertill hörer — och sedt

genom skaldens ögon är det ej ringa — med all dess ljufva lön för hjertearbetet, var för henne blott ett tillfälligt ovissst herberge, en förberedande skola till himlens högskola.

Sjuklig sedan flera år, hemsöktes hon de sista aderton månaderna af svåra plågor. Länge fortsatte hon dock sin vanliga verksamhet, och icke ens hennes sista uppsatser bära något spår af sjuklighet. Vistandet vid en badort under sommaren syntes något uppfriska de domnade krafterna, men med vintern återkommo plågorna och slöto Söndagen den 12:te sistlidne Februari hennes lif.

För att närmare lära känna den älskliga förf:n skulle vi velat meddela några af hennes dikter. Men som vi förgäfves efterfrågat dem i den svenska bokhandeln måste vi tills vidare uppskjuta dermed. Under tiden trygga vi oss med glädje vid slutorden i den ena af de minnesteckningar vi här följt: *Alice Carys skönaste dikt var hennes lif.*

Esselde.

---

28. Något om husslöjd och handarbete.

Nordisk Husflids Tidende. 1 Aargang. N:o 1.

Tanken på hvilken vigtig rol husslöjden spelar i hemlifvet, både ur moralisk och ekonomisk synpunkt, har på senare tiden gjort sig allt mera gällande, så hos oss som i våra grannländer, och framkallat ifriga bemödanden för dess befrämjande och utveckling. Olika förhållanden hafva påkallat olika behandlingssätt af denna fråga. I Norge har man valt den praktiska undersökningens väg och framlagt resultaten i värdefulla skrifter, hvaribland Eilert Sundts är af största betydelse såsom vägledande för detta slags literatur. Här i Sverige är det hushållnings-sällskapen och landstingen, som tagit saken omhand, och med premier och undervisnings meddelande, socken- och länsvis, sökt befrämja den mest gängse hemslöjden i olika trakter. Men ej nog härmed: äfven Stockholms Slöjdförening har, genom utsändande af lärare samt anskaffande af mönster och modeller, verkat för arbetets förädling och nu senast har äfven det sista

vilkoret, tillfälle till förmånlig afsättning, betingats, dels genom en permanent exposition i Stockholm, dels genom beställningar från Ryssland *). I Danmark åter, der, som bekant, husslöjden blifvit nästan alldeles undanträngd af fabriksindustrien, är det ej nog att undersöka, ordna och utveckla det redan befintliga; här måste skapas på nytt, eller döende anlag åter väckas till lif. Deraf dessa många Haandgjerningsskolor, från hvilka vi vid den skandinaviska industri-expositionen hade så välordnade arbetsprof; deraf äfven försöket att medelst en "Nordisk Husflids Tidende" gifva hemslöjden en målsman till att föra dess talan inför allmänheten, bringa samverkan i arbetet och gifva arbetarne tillfälle att lära af hvarandra. Att det i Danmark gäller att börja från början ses af tidningens anmälan, hvilken synnerligast framhåller vigten af att *barnen* öfvas att bli händiga och arbetsamma. Äfven hos oss, der läs-skolan tyvärr har det felet att betaga barnen inom alla klasser både håg och tid till praktiskt arbete, ega dessa uppmaningar sin tillämpning och vi anföra dem derför här, jemte åtskilliga andra goda tankar i samma anmälan:

"Der gives vel neppe nogen gavnligere og ædlere "Tidsfordriv" for Yngre og Ældre, end *Syslen med en og anden lille Haandgjerning i Hjemmet.* — — — Hvorofte ere ikke gnavent Sind, Slappelse og Armod Fölgerne af, at man ikke har havt Forstand og Smag paa at hente *Opmuntring Glæde og Styrkelse* ved en god *Benyttelse af sine Fritimer.*

Hvor velsignet vilde det ikke være, om disse ret kunde *knytte* Ungdommen till Hjemmet istedetfor at *fjerne* den derfra; kunde give den Smag paa Hjemmets Hygge, istedetfor at lægge Spiren til en urolig Higen efter tomme og fortærende Forlystelser; kunde bibringe den Forstand paa at *more sig selv* istedetfor *at lade sig more?* — — — En mere *udviklet Husflid* er et Led i Opdragelsen, der har sin Betydning for Rigmandens Sön som for Hyttens Barn, der kan skabe Lykke og Tilfredshed hos Grevesönnen som hos Hyrdedrengen, idet den lærer Drengen at söge og finde Glæden ved *eget Arbejde*, istedetfor ved *Andres Anstrængelser*, lader Ynglingen finde en ren og sund Tidsfordriv ved med sine Hænders Smaasyslen at sprede Hygge i Hjemmet, bringer Faderen til at opleve sine lykkeligste Fritimer, omgivet

*) Äfven i förmögna familjer börja handslöjderna åter komma till heders. Så t. ex. hafva vi i sommar hört omtalas att en skicklig väfvare gifvit undervisning till döttrar och tjenarinnor vid större herrgårdar efter en ny metod, hvarigenom man kan väfva ända till 40 à 50 alnar bred väf om dagen, schalar, säckar utan söm m. m.

af Hustru og Börn, ved Syslen med sin morende Haandgjerning, og freder om den Gamles glade Sind, naar han har nedlagt sit forrige travle Livs Virksomhed, og i sin Haandgjerning finder en uundværlig og velsignelsesrig Erstatning for samme. — — — — — — I de fleste Familier *bortkastes aarlig mangen en Mark, ja mangen en Daler* till Inkjöb af ofte kostbart Legetöj, som morer Börnene en kort Tid, for snart som kjedeligt og glemt at kastes tilside eller rives itu. Vi kunne forsikkre, at den simpleste Gjenstand, som Barnet vejledes till *selv* at forarbejde til sin Leg, morer det langt kosteligere og meget længere end det dyreste kjöbte Legetöj. En Træspaan, som Barnet selv forsyner med en Pind til Mast, og nogle Traade og Klude til Tov og Sejl, fornöjer det i Regelen mere, end et smukt taklet, lakeret lille Skib, som är kjöbt færdigt; og en Stump Træ som Drengen selv har snittet til og forsynet med fire Pinde til Ben, glæder Barnet maaske mere end den smukkeste Dyrefigur af malet Papmaché; thi Barnets Indbildningskraft udstyrer det selvlavede Pindeværk med alle det virkelige Dyrs Egenskaber. Man behöver blot at lytte til legende Börns Smaasnak, naar de pusle med selvlavet Legetöj og tro sig ubemærkede. Det dyre Legetöj gjör ofte mere Skade end Gavn, ved at gjöre Börnene fordringsfulde og vante til at anse Morskab for Noget, man kun kan faa for Penge, vænner dem til at *lade* sig more istedetfor at *more sig selv*. Hvor skadelige Fölger det har, naar saadanne Begreber indpodes i og opvoxe med Ungdommen, er allerede antydet. For de Tusinder, som aarlig bortödsles til *unyttigt og skadeligt* Legetöj, kunde gjöres særdeles meget for Husflidens Fremme i Hjemmet, og det kan derfor ikke noksom tilraades Forældre og Börnevenner, at anvende de Penge, de kunne unde gode Börn Legetöj for, til at kjöbe dem *Redskaber* og *Materialier*, med *Anvisning til at bruge disse Ting;* först *da* bliver Legen vækkende og övende, eller i Sandhed *opdragende*. — — —

Att medverka härtill på samma gång den ger anvisning till nyttigt och roande arbete för vuxna och gamla är tidningens ändamål:

— — — Her skulde man kunne finde Opmuntring og Vejledning til at öve sig i mangfoldig og forskjellig Haandgjerning, passende for Barnet som for Manden, her skulde man finde Anvisning til underholdende og nyttig Beskjæftigelse for Mand og Qvinde i ledige Timer, hvormed ofte En og Anden endog vilde kunne blive i Stand til at erhverve sig en lille Bi-indtægt —

lære at *tjene* Penge ved sin Tidsfordriv, istedetfor at *sætte dem til* for at more sig. — — — Anvisningen vil efterhaanden omfatte en Mængde Arbejder i Træ, saasom *Snedkeri*, *Drejning*, *Snitning*, *Gjennembrudt Arbejde*, *Billedskjæring*, *Kurvefletning* o. s. v. — Arbejder i *Pap* og *Papir*, saasom *Bogbinderi*, *Pap-* og *Galanteri-Arbejde*, *Udskjæring* med *Kniv* og *Sax*, *Spanskrörsmosaik* m. m.; Arbejder i *Kork*, *Ben*, *Jern* og *Metal;* Forfærdigelsen af simplere *fysiske Apparater* og mangehaande Legetöj; *Fletning* af forskjellig Art, *Modellering* og mangfoldige andre Smaasysler af alle Slags, som kunne egne sig til nyttig og behagelig Tidsfordriv for begge Kjön, og til at sprede föröget Hygge i Hjemmet. Arbejdsanvisningerne ville til enhver Tid blive ledsagede af de fornödne Tegninger og Construktions-anvisninger.

Foruden de andre nævnte Artikler vedrörende Husfliden, vil Tidenden indeholde Bekjendtgjörelser, Fortegnelser og Prisangivelser om Værktöj og Materiale til Husflidsbrug. Ethvert Spörgsmaal indenfor Bladets Opgave, som maatte indsendes til Udgiverne, vil finde udtömmende Besvarelse i Tidenden. — — —

Planen för tidningen är onekligen förträfflig, och vi tvifla ej att den så småningom skall verka för sin uppgift. Det första numret har dock ingifvit oss blandade känslor; sjelfva formen af arbetsanvisningen, med bifogade teckningar öfver verktyg och arbetssättet m. m., synes oss ypperlig — men *valet* af arbetet: genombrutna träsniderier, användbara *uteslutande* blott till lyxföremål, förefaller deremot som ett ogynnsamt förebud för tidningens framtida verksamhet. Vi hoppas dock af följande nummer bli öfvertygade att *nyttan* ställes framför eller åtminstone i bredd med *nöjet* och skola då med glädje helsa tidningen välkommen äfven på denna sidan Sundet.

Tidningen utkommer med ett nummer hvarje månad, innehållande fyra foliosidor text och ett stort litograferadt blad med upplysande teckningar. Pris 3 Mk. för qvartalet. Prenumer. kan ske hos alla bokhandlare i Danmark, Sverige och Norge.

L.

---

29. Dödsdagen.

Fritt efter franskan.

Du kommer åter, dag bland sorgedagar,
Du som min fader slet ifrån mitt bröst.
Hans minne tiden aldrig dock försvagar,
Hur än jag fröjdas och hur än jag klagar,
Det skall mig följa in i lifvets höst.

Uti den kalk, som lifvets smärta gömmer,
Föll ock den tåreflod, som då jag göt;
I skuggan der, den ligger än och drömmer,
Lik daggen, när sin perleskur hon tömmer
I liljans djupa, underbara sköt'.

Men fastän dimmor ofta blicken hölja
Jag tvingar snyftningen att ohörd dö;
Ty jag är stolt, jag kan min smärta dölja,
Och tårarna, som ville kinden skölja,
Jag samlar i en hemlig spegelsjö.

Lik barnet, som sig djupt mot vågen sänker
Med pannan tankfullt lutad i sin hand,
Jag sitter stilla sen' och drömmer, tänker,
Då detta innerhaf min själ bestänker
Och speglar bilder af från himmelsk strand.

Ett djup vi alla så inom oss bära,
Omätligt, bottenlöst, som gräns ej har,
Hvars källsprång vi med våra tårar nära,
Och i hvars bittert ljufva dop vi skära
Hvar tanke, tills hon renad blir och klar.

Lik aftonstjernan då hon vågen fårar
Med silfverstrimmor, tyst och allvarsam,
Så upp ur detta haf af heta tårar
De blida vålnader från flydda vårar
Ses åter för mitt öga skymta fram.

Der skådar jag i dag i färger bjerta
Den käre gamle. Se hur trött han går!
Han ler — han trycker mig intill sitt hjerta —
Så mild, så öm som förr, i fröjd och smärta,
Med pannan krönt af silfverhvita hår.

Hur kär han är mig! Och hur ljust hans minne:
En ädel åldring, vördnadsvärd och from;
Hvar blick en smekning var och frid hans sinne,
Men jag var solen, som spred ljus derinne;
Jag var hans glädje på hans ålderdom.

Ack! längese'n han slitit sköra banden,
Som höllo honom än härnere qvar.
Hans bild jag söker ofvan stjernelanden
Och ofta, liksom nu, jag tror att anden
Till jorden sväfvar med ett vänligt svar.

Dock ej som förr jag honom vill begära
Af grafven åter. Jag förstod ej då
Hvad ljuflig sällhet himlarne beskära
De väsen, som sig sjelfva tyst förtära,
Då de i jordens sköte glömma få.

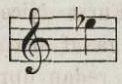

---

30. Ur vår Dagbok.

— Det olyckliga Polen eger flera qvinnor, hvilka på det vetenskapliga området vunnit en framstående betydelse. Bland dessa intager måhända fru *Severin Dushinska* främsta rummet genom sina arbeten i polsk ethnografi. Fru Dushinska är medlem af ethnografiska och geografiska sällskapet i Paris, och vid dess sammanträde i Maj 1870 framlade sekreteraren en utförlig berättelse öfver fru Dushinskas arbeten. Fru D. framställes der såsom en historieforskare af stor klarhet och skarpsinnighet, med vidt omfattande kunskaper och outtröttlig arbetskraft. Det är i synnerhet genom att samla, klassificera, jemföra och kommentera slaviska folksånger, sagor, legender, och så vidare, som hon riktat vetenskapen. Ännu en annan polsk dam har utmärkt sig på historieforskningens område. Det är grefvinnan Poniatowska, hvars verk öfver slavernas ursprung väckt synnerligt uppseende, icke blott i Frankrike, der det blifvit utgifvet, utan ock inom den lärda verlden i Tyskland, der det bland annat blifvit af professor Biedermann varmt förordadt.

— Vid val till en ledig plats i franska akademien säges Georges Sand hafva varit föreslagen och äfven erhållit flera röster.

— Efter mycken tvekan och många stridigheter har ryska regeringen ändtligen medgifvit upprättandet af ett slags högskola för qvinnor i Moskwa. Initiativet till denna angelägenhet togs af ingen mer och ingen mindre än sjelfva rektorn vid universitetet i Moskwa, den bekante historieskrifvaren Solowieff. Tillträde till den nya högskolan hafva icke blott ogifta qvinnor utan äfven enkor och gifta hustrur, såvidt de ega nödiga förstudier, intygade af behörigt maturitetsbevis. Till en början öppnas blott en fakultet, den historisk-filologiska, med särskild uppgift att utbilda för det högre lärarekallet. Härtill komma framdeles andra fakulteter. Lärjungarna erlägga samma honorar för föreläsningarne som studenterna vid universitetet.

Furst Nicolai Galitzin står i begrepp att utgifva en andra upplaga af sitt lexikon öfver ryska skriftställarinnor, deri antalet namn redan uppgår till öfver tusen.

— På uppmaning af Fanny Lewald och flera andra har en del af de damer i Berlin och andra tyska städer, hvilka under krigsåret egnat sina outtröttliga omsorger åt sårade och sjuka eller åt de familjer, hvilka beröfvats sitt stöd, öfverenskommit att fortfarande arbeta tillsammans för välgörande ändamål hvaribland nämnts friskolor för arbetsklassens döttrar i alldeles samma riktning och med samma mål som våra friskolor i Stockholm.

— På det musikaliska området har qvinnan hittills utmärkt sig endast i exekution och i undervisning. Nu börjar hon äfven intaga sin plats bland kompositörernas antal. Så berättas från Tyskland om en Fräulein Emilie Meyer, som låtit uppföra en större orkesterkomposition och dermed tillvunnit sig ett aktadt namn till och med inom den granntyckta musikverlden i Berlin. Ännu större framgång synes Fräulein Aline Hundt hafva vunnit. En symfoni och en marsch af henne hafva enhälligt berömts, icke blott för rik fantasi och djup musikalisk känsla, utan äfven för en utmärkt instrumentering. Hvad som dock gifver den talentfulla konstnärinnans uppträdande en alldeles särskild betydelse är att hon vid sin konsert i Berlin sjelf ledde orkestern och visade sig denna svåra uppgift fullt vuxen.

— I Dresden har en allmän uppfostringsförening bildat sig. Föreningen erkänner som allmänna grundsatser följande: "1) Den genomgripande förbättring af uppfostringsväsendet, som vår tid

kräfver, står endast då att vinna när den börjar med första lefnadsåret. 2) Uppfostran skall understödja, aldrig störa mennisko-naturens fria utveckling. 3) Målet för all uppfostran är och förblir att bilda sedligt fria, religiösa och praktiskt dugliga menniskor. 4) I vår tid måste uppfostrans tyngdpunkt förläggas till karaktersdaningen, vilje- och handlingskraftens utbildning samt själens riktning till högre ideala områden, företrädesvis det skönas. 5) Föreningen antager den Fröbelska metoden som bästa underlag för den första barnauppfostran. 6) Föreningen anser som synnerligen nödvändigt, att anden, under de olika stadierna af sin utbildning, får en metodisk anvisning till att studera sitt eget väsende i bredd med andra kunskapsämnen."

— D:r Mason, missionär i Burmah, berättar om dervarande folk följande: "Burmeserna befinna sig på en högre odlingsgrad än många af de omgifvande folken, hvilket i synnerhet visar sig i deras sätt att behandla qvinnan. Enligt Burmesiska lagen har den gifta qvinnan samma obegränsade eganderätt som den ogifta. Då en flicka före äktenskapet eger någon förmögenhet förblir den i hennes ego äfven efter detsamma; hvad hon under äktenskapet förvärfvar är hennes egen oinskränkta tillhörighet. Detta, tillägger D:r Mason, synes väl så enkelt och rättvist, och dock påbjuder den engelska såväl som den tyska lagen motsatsen. En följd af denna rättighet är att qvinnorna i Burmah till stor del hafva handeln i sina händer, och det visar sig att de ega stor fallenhet derför. Hustrun till en man utaf den så kallade regerande klassen tar vanligen lika mycken del i regeringen som han sjelf; ja, den högste embetsmannen i Tavog hade alltid sin gemål bredvid sig då han skulle afdöma något mål; hon var omgifven af sökande och man märkte att nästan hvarje mål, hvari hon tog någon del, fick en lycklig utgång. Det i våra civiliserade länder så vanliga fall att en man gifter sig med en flicka för hennes förmögenhets skull, förstör denna och derefter lemnar hustrun åt sitt öde, är i Burmah otänkbart".

— I Washingtons kapitolium har nyligen uppställts en marmorstaty af Abraham Lincoln, utförd i Rom af den berömda amerikanska bildhuggarinnan Miss V. Ream.

I Boston har en rik köpman, som nyligen dött, testamenterat 3 millioner dollars till grundläggande af en uppfostringsanstalt för qvinnor, som vilja med arbete förvärfva sitt uppehälle.

Mrs Julia Howe har jemte några vänner börjat utgifva en tidskrift: "The Womans Journal", hufvudsakligen egnad att ge-

nomföra frågan om qvinnans politiska valrätt. Tidskriften berömmes såsom synnerligen väl redigerad samt hållen i den värdigaste ton och ande. Mrs Howe har derjemte nyligen blifvit vald till fredsdomare; likaså en Mrs Stephens, båda i Suffolk county. Dessa äro, så vidt man känner, de första qvinliga fredsdomare under senare århundraden. I forna tider, och ännu bland ociviliserade folk, hände som bekant ej sällan att en qvinna öfvade domarens kall, vare sig i mannens frånvaro eller vid hans sida. I Amerika äro äfven qvinliga predikanter ej mera någon sällsynthet, och nyligen ha vi hört talas om en ung dam, dotter till en advokat, som egnat sig åt rättsväsendet och nu biträder sin fader i hans ganska vidsträckta praktik. En annan dam, Miss Phœbe W. Consins från S:t Louis, har äfven nyligen vid the Law office school vid universitetet i Washington tagit sin examen såsom Bachelor of Law. Mrs Martha A. Lamb har blifvit vald till medlem af det "Historiska Sällskapet" i New-York, och är detta den första dam som en sådan ära vederfarits. Vid postanstalterna äro redan mer än hundra fruntimmer anställda och lära fylla sina åligganden till allas stora belåtenhet.

I New-York hafva tvänne damer upprättat en bankirfirma, hvilken tillvunnit sig allmänt förtroende.

I Baltimore har nyligen en ny fruntimmerstidning framträdt med titel: "The true Woman" under ledning af Mrs Charlotte E. Mc Kay. Dess uppgift är att *motarbeta* sträfvandet för qvinnans valrätt och qvinnans frigörelse i allmänhet. Dock sysselsätter den sig icke uteslutande med dylika tendensfrågor, utan säges erbjuda ett ganska rikhaltigt och mångsidigt innehåll. Äfven har en petition, undertecknad af 6,000 qvinnor, hos kongressen *undanbedt* sig valrätt.

— I Pommern har för första gången ett fruntimmer inför behöriga myndigheter aflagt apotekare-examen och dervid erhållit högsta betyg.

— I England har, utom Miss Garret, äfven flera andra fruntimmer blifvit valda till medlemmar af de nya skolråden. I London hafva vännerna af qvinnans sak formligen agiterat för detta ändamål medelst sammankomster, allmänna föredrag, enskilda öfverläggningar m. m. De för saken varmast intresserade såväl herrar som damer hafvasins emellan delat de olika valdistrikten, för att hvar och en söka värfva vänner till saken snart sagdt från hus till hus. Vid utväljande af skolråd hafva näml. qvinnor samma valrätt som männen, och lär detta vara första gången som

den engelska qvinnan fått sig tillerkänd något slags offentlig valrätt. Äfven hafva utan all påstötning de väljande från många valdistrikt frivilligt erbjudit de qvinliga kandidaterna sina röster. Så t. ex. blef Miss Garret genom ombud från ett arbetaredistrikt, der hon verkat med outtröttligt nit för de fattiga och sjuka, erbjuden alla arbetarnes röster. Det berättas för öfrigt att Miss Garret nyligen ingått giftermål med en ansedd och välmående man, Mr Anderson. Dylika händelser, tillade vår sagesman, bidraga att vinna för vår sak alla skuggrädda mödrar, hvilka hittills icke velat låta sina döttrar inträda i en friare samhällsställning och verksamhet af fruktan att de då icke skulle bli gifta. Qvinnans sak går i England oafbrutet framåt på alla punkter. En medgift är knappast gjord eller nya tillträden och utvägar öppnade för qvinnan i en riktning, förr än detta föranleder öppnandet af nya områden. Så till exempel hafva vi hört en vän till Miss Garret berätta, hurusom en doktor, hvilken på det kraftigaste motsatt sig hennes inväljande i styrelsen för ett af sjukhusen för qvinnor och barn i London, utan att dock lyckas utestänga henne, nu vid ett valmöte begärt ordet och förklarat, att lika varmt som han afrådt hennes inväljande i sjukhusdirektionen, lika varmt ville han nu förorda hennes inväljande i skolrådet, sedan han erfarit af huru stort gagn en klok och ädel qvinnas medverkan är vid ledningen af dylika angelägenheter.

Vid Edinburgs universitet hafva motståndarne till qvinnans sak vunnit en tillfällig seger, i det den en gång medgifna tillåtelsen för qvinnor att vid universitetet taga medicine doktorsgraden blifvit återtagen! Miss Jex Blake och hennes qvinliga medstuderande hafva varit utsatta för flerfaldiga obehag och äfven personliga oförrätter från vissa, såväl lärares som studenters sida. Miss Jex Blake har vid något offentligt tillfälle uttalat bittra sanningar med anledning häraf, förgätande att det ofta är klokare att tiga och lida. Följden blef imellertid att hon anklagades af en bland dem som närmast tagit åt sig hennes bittra utlåtelse. Vid tvistens afdömande vederlades väl anklagelserna, men Miss Jex ålades dock att betala alla rättegångskostnaderna, uppgående till öfver tusen pund, hvilken summa kommer att insamlas bland vännerna af qvinnans sak.

I Londons post- och telegrafbyrå hafva de qvinliga medhjelparnes antal under några år mer än fördubblats och uppgå numera till nära ett tusen. Poststyrelsen har, likasom telegrafstyrelsen, anställt lärarinnor till de nyantagnas undervisning.

Äfven läraresståndets hittills strängt slutna krets börjar nu i England öppnas för qvinnan. Så har Miss Buss, stiftarinna och ledarinna af en bland de största och mest berömda flickskolor i London, blifvit icke blott invald i Londons lärareförening, en sluten, under offentlig kontroll stående korporation utan ock upptagen bland medlemmarne af föreningens styrelse. Äfven här har samma lyckliga erfarenhet blifvit gjord som vid Miss Garrets inväljande i den ofvannämnda sjukhusdirektionen. Vid den första sammankomst hvari Miss Buss deltog, då enligt stadgarne hvar och en skulle yttra sig angående det nyss skedda valet, förklarade den person, som hade sin plats bredvid Miss B., att han motsatt sig hennes val, emedan han ansåg dylika befattningar icke lämpliga för qvinnan. Då nästa ledighet skulle besättas reste sig samma person och förklarade, med en betydelsefull blick på sin granne, att han frångått sina förra ensidiga åsigter och på det varmaste förordade att det lediga rummet måtte besättas af en qvinlig ledamot.

— I Österrike har man först nu börjat använda qvinnor vid undervisningen i folkskolor.

— I Konstantinopel har man börjat utgifva en tidskrift för fruntimmer under titel "*Euridice*". Titeln, säger den tyska fruntimmerstidningen, af hvilken vi hämtat underrättelsen, är ej illa vald; den erinrar om att Turkiets qvinnor ännu stå under mörkrets välde. Utgifvarinnan kallar sig Emilia Leonzia och första numret innehåller en biografi öfver grefvinnan Dora d'Istria.

— Inom Holland har bildat sig en fruntimmersförening under benämningen: "*Arbetet adlar*". Dess ändamål är att genom undervisning, föreläsningar, prisuppgifter samt utdelande af mönster och modeller väcka och upplifva konstfliten bland qvinnor, samt befrämja utförandet och afsättningen af dithörande arbeten. Föreningen har redan i flera af Hollands städer lyckats bilda underafdelningar.

— Äfven i Italien börjar man skänka qvinnans verksamhet och högre utbildning en större uppmärksamhet. Första steget härtill togs genom att bestrida presterskapets obegränsade inflytande på qvinnouppfostran. Föreläsningar öfver detta ämne hafva denna vinter hållits till och med i Neapel, der äfven en sjelfständig högre flickskola blifvit upprättad. I Rom hafva de första flickskolor nyligen blifvit inrättade af ett par engelska damer.